

Η εφημερίδα «*τα Δανακιώτικα νέα*»: Η ταυτότητά της. Σκέψεις για την παρούσα κατάσταση των ναξιακών «πολιτιστικών συλλόγων»

Την Ιστορία τη φτιάχνουν λιγότερο αυτοί που την
κάνουν και περισσότερο αυτοί που την αφηγούνται
Hegel, *Μαθήματα για τη φιλοσοφία της Ιστορίας*

ΜΑΝΟΛΗΣ Γ. ΣΕΡΓΗΣ

Αναπληρωτής Καθηγητής στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Μια εις βάθος ανάλυση των παραδειγματικών στοιχείων που μας παρέχει η εφημερίδα *τα Δανακιώτικα νέα* θα απαιτούσε μια εκτενή εργασία. Στην παρούσα¹, λόγω στενότητας χώρου, αναλύονται μόνον κάποια πρωτεύοντα στοιχεία της ταυτότητάς της, που αναδεικνύουν ενδιαφέρουσες όψεις του κόσμου του ναξιακού Τύπου, και της δανακιώτικης κοινωνίας, σε μια σημαντική, τη σημαντικότερη – ίσως– δεκαετία της Ύστερης Μεταπολίτευσης που διέρχεται η Ελλάδα, με δεδομένο ότι το πρώτο φύλλο της εφημερίδας κυκλοφορείται στις αρχές του 2009. Επιπλέον, με αφορμή κάποια δημοσιεύματά της, παρουσιάζονται όψεις της σύγχρονης ζωής των λεγόμενων **εθνικοτοπικών - πολιτιστικών συλλόγων** («αστικών συλλόγων εσωτερικών μεταναστών») της Νάξου.

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η εφημερίδα *τα Δανακιώτικα νέα* (έτσι αναγράφεται στον λογότυπό της) εντάσσεται χρονικά στη λεγόμενη συμβατικά «μεταπολιτευτική περίοδο» του σύγχρονου νεοελληνικού πολιτικού βίου και ειδικότερα στην τελευταία περίοδό της που έχει ήδη χαρακτηριστεί από μερίδα πολιτικών αναλυτών ως **Ύστερη Μεταπολίτευση** (βλ. παρακάτω). Θεωρώ «εκτός θέματος» να εξετασθούν εδώ τα ζητήματα της διερεύνησης του εύστοχου ή του άστοχου του χαρακτηρισμού «Μεταπολίτευση» και των παραγόντων του, το ενιαίο του χαρακτήρα της περι-

1. Μια προγενέστερη εκδοχή αυτής της εργασίας ανακοινώθηκε στην Α΄ Πολιτιστική Συνάντηση Δανακιωτών, που είχε ως θέμα: «Τέσσερις επιστημονικές εισηγήσεις για τον Δανακό και αυτοσχέδιοι ποιητικοί αγώνες», στις 3 Αυγούστου 2014, στον Δανακό.

όδου, η αμφισβητούμενη περιοδολόγησή της (βασισμένη μέχρι τώρα κυρίως σε υποχρονικότητες που καθορίστηκαν κυρίως από τα πολιτικά γεγονότα και αγνοήθηκαν τα πολιτιστικά πεδία) και άλλα συναφή ζητήματα.

Η Μεταπολίτευση πάντως ταυτίζεται και στην περίπτωση του ναξιακού τοπικού Τύπου με μια «δημοσιογραφική έκρηξη»², «μεταφράζεται» δε σε κυκλοφορία πληθώρας νέων εντύπων, κύριοι φορείς των οποίων είναι οι ναξιακοί εθνικοτοπικοί σύλλογοι, ως φυσιολογική **απόρροια του εμφανιζόμενου τότε νέου λαϊκισμού και των εθνικολαϊκών στερεοτύπων της δεκαετίας του '70**, αλλά –κυρίως– της μετάβασης από τη *φοβερή* Επταετία στη Δημοκρατία. Ο Τύπος αυτής της κατηγορίας είναι η προέκταση και ο ιδεολογικός εκφραστής του τότε ακόμη εύρωστου ναξιακού συλλογικού κινήματος, το οποίο γνωρίζει «ένδοξες ημέρες» από το 1974 έως το 1990.

Η παρουσιαζόμενη εδώ εφημερίδα βλέπει το φως της ζωής στο μεταίχμιο ανάμεσα στην Ύστερη Μεταπολίτευση και στη **Μετα-Μεταπολίτευση** της ελληνικής πολιτικής σκηνής, γι' αυτό και οι συναφείς με την περίοδο –πολιτικού χαρακτήρα– αναφορές. **Θεωρώ ως προϋπόθεση (ακόμη και ως δεδομένο) ότι η ταυτότητά της θα έχει επηρεασθεί (κατά κάποιον βαθμό) από τα εδώ παρατιθέμενα κοινωνικά συμφραζόμενα.**

Με τον αδόκιμο ακόμη όρο **Μετα-Μεταπολίτευση** εννοώ πρωτίστως την περίοδο μετά την έκρηξη της οικονομικής κρίσης (2010), δηλαδή αυτήν που –συνοπτικά– χαρακτηρίζεται από

- το τέλος της διπολικής οργάνωσης της πολιτικής ζωής του τόπου, που «οριστικοποιήθηκε» με τις εκλογές του Ιουνίου του 2012³,
- την ευρωπαϊκή και διεθνή πλήρη εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας, ως αποτέλεσμα του θριάμβου του παγκόσμιου οικονομικού νεοφιλελευθερισμού,
- τον νέο ρόλο του κράτους και τη σχέση του με την εθνική κυριαρχία, ό,τι αποκαλυπτικά και εν συνόψει παρουσιάζει ο Κ. Τσουκαλάς στο αμέσως επόμενο κείμενο, αν και ο γνωστός κοινωνιολόγος προσδιορίζει χρονικά το τέλος της Μεταπολίτευσης (ό,τι αποκάλεσα Ύστερη Μεταπολίτευση) στη δεκαετία του 1990:

«... Η Ελλάδα καλείται να υποταχθεί στους “κανόνες των αγορών” και να προσανατολιστεί αταλάντευτα προς την κατ’ απόλυτη προτεραιότητα προώθηση της παραγωγικής ανταγωνιστικότητας εις βάρος των οποιωνδήποτε κοινωνικών κατακτήσεων και αδιαφορώντας για την επιβίωση της κοινωνικής συναίνεσης. Ο παγκοσμιοποιημένος υπερεπικρατειακός καπιταλισμός δεν έχει λόγο να αντιτίθεται στις οποιεσδήποτε ‘τοπικές’ μορφές ανεργίας, εξαθλίωσης ή βιαίας προλετα-

2. Πρβλ. Μ. Γ. Σέργης, «Ναξιακός Τύπος 1890-2005: σύντομη περιοδολόγηση», στον τόμο Μ. Σέργης, Στέφ. Ψαρράς (επιμ.) *Νάξος. Αρμενίζοντας στο χρόνο*, Δήμος Νάξου, Αθήνα 2006, 563 κ.ε.

3. Πρβλ. Τάκης Σ. Παππάς, *Λαϊκισμός και κρίση στην Ελλάδα*, Ίκαρος, Αθήνα 2015, 18.

ριοποίησης των παραδοσιακά αυτοαπασχολούμενων μικρομεσαίων στρωμάτων. Υπό τους όρους αυτούς, αν μια χώρα δεν προσαρμοσθεί προς τας υποδείξεις, θα εκβληθεί απλώς από τη διεθνή κοινότητα των έντιμων κερδοσκόπων. Οπότε και το τίμημα θα είναι ακόμη βαρύτερο.

Εδώ ακριβώς βρίσκεται η αδυσώπητη αντικειμενική προέκταση της τρέχουσας συγκυρίας. Μια διεφθαρμένη και αναποτελεσματική αλλά ανθρώπινη και στοιχειωδώς αλληλέγγυα κοινωνία που βαυκαλιζόταν ακόμη πως μπορεί να επιζεί βολεύοντας τα πάντα εκ των ενόντων καλείται να μεταμορφωθεί σε μιαν έλλογη, 'υπεύθυνη' και αμείλικτα απάνθρωπη ατομοκεντρική κοινωνία, όπου όλοι μπορεί να επαίρονται πως κανείς δεν χρωστά τίποτε σε κανέναν. Αυτό ακριβώς είναι το ευγενές όραμα του παγκοσμιοποιημένου αναπτυξιακού καπιταλισμού. Ο σώζων εαυτόν σωθήτω»⁴.

Το ζήτημα βεβαίως είναι η πορεία και το μέλλον της ανατέλλουσας **Μετα-Μεταπολίτευσης**. Η μέχρι στιγμής **προσωπική / βιωμένη εμπειρία** πάντως δείχνει ήδη, στην αρχή της, εξάρσεις των πλέον αρνητικών σημάτων της ενιαίας Μεταπολίτευσης (1974-2010), με κορυφαία επίπτωση τον μη ελεγχόμενο πλέον **«κοινότοπο εθνικισμό»** (banal nationalism) των ΜΜΕ και των λεγομένων μέσων κοινωνικής δικτύωσης (των εχόντων άποψη επί παντός επιστητού, εθνικών θεμάτων, ταυτοτήτων, σχέσεων, παιδείας), τον νέο πολιτικό «αριστερό λαϊκισμό», την έξαρση ενός ιδιότυπου ελληνικού **εθνικολαϊκισμού**, κ.λπ. Η 5ετής κρίση κρίνω πως δεν στάθηκε ικανή να θραύσει τον παραμορφωτικό καθρέπτη της ταυτότητας του σύγχρονου νεοέλληνα, ούτε την εθνικολαϊκιστικά διαμορφωμένη αυτοεικόνα του ως «φυσικού συνεχιστή των αρχαιοελλήνων» και ως «περιούσιου, ακατάβλητου ψυχικά, ανυπότακτου λαού». Βαθύτατα συντηρητικός ο σύγχρονος Νεοέλληνας εξακολουθεί να ζει σε «παράλληλα σύμπαντα» σημασιών, ανίκανος να συνεννοηθεί (με προεξάρχουσες τις ηγεσίες του) για το αυτονόητο. **Η α-πολιτική υπερπολιτικοποίηση** (ο μαζικός τρόπος «συμμετοχής» σε εκλογικές διαδικασίες, το πολιτικό πάθος, χαρακτηριστικά της πολιτικής κουλτούρας του νεοέλληνα, η α-πολιτικότητα του ελληνικού πολιτικού λόγου, πολιτικού διαιλόγου⁵) καλά κρατεί...

2. Θεωρητικά ζητήματα περί Τύπου – μεθοδολογικά

Είναι γνωστά τα ζητήματα τού πώς ο Τύπος διαμεσολαβεί ανάμεσα στην κοι-

4. Εφημερίδα *Το Βήμα*, 1 Μαΐου 2010.

5. Μ. Σπουρδαλάκης, «Ελλάδα 2000: Δρέποντας τους καρπούς της “α-πολιτικής” υπερ-πολιτικοποίησης» στο Ηλ. Κατσούλης, Τ. Γιαννίτσης, Π. Καζάκος (επιμ.), *Η Ελλάδα προς το 2000. Πολιτική και κοινωνία, οικονομία, εξωτερικές σχέσεις*, Παπαζήσης και Ίδρυμα Friedrich Eberet Stiftung 1988, 108-118.

νονία και στην ιστορική αλήθεια, πώς μας παρουσιάζει εν τέλει μια **διαμεσο-λαβημένη κοινωνική πραγματικότητα** (θεωρία του κονστρουκτιβισμού, social constructionism), προϊόν ατομικών ερμηνειών που βασίζονται κατά κανόνα σε μια στερεοτυπική αναπαράσταση της πραγματικότητας, μέσα από διαδικασίες κατηγοριοποίησης της ανθρώπινης συμπεριφοράς, και άλλα συναφή ζητήματα, τα οποία έχω αναλύσει διεξοδικότερα αλλού⁶.

Γι' αυτό περιορίζομαι στις επόμενες ελάχιστες επισημάνσεις: όταν διερευνούμε τα στοιχεία της *ταυτότητας* μιας εφημερίδας, δεν την μελετούμε απλώς ως βιότοπο λαογραφικών (και άλλων) ειδίσεων και πληροφοριών, αλλά *αυτήν καθαυτήν* (per se): αναλύουμε τον διάλογό της με την ιστορία και την κοινωνία της εποχής της, περιγράφουμε κριτικά την καθημερινότητά της, αναλύουμε ειδικότερα:

- τα «εξωτερικά» και τα ιστορικά στοιχεία της ταυτότητάς της (λογότυπο, αριθμό σελίδων, αισθητική της, τη διάρκεια εκδόσεώς της, κ.λπ.),
- το προγραμματικό άρθρο του πρώτου φύλλου, όπου διατυπώνονται συνήθως οι σκοποί της εκδόσεως, οι βασικές διακηρύξεις και οι υποσχέσεις του εκδότη, εν συγκρίσει προς αυτά που τελικά πραγματώνει,
- το περιεχόμενο των στηλών όλων των σελίδων της,
- την προσωπικότητα των εκδοτών της, την πολιτική και κομματική τους ταυτότητα, τις διασυνδέσεις τους με την πολιτική, κοινωνική και πνευματική εξουσία (τοπική, υπερτοπική, εθνική),
- τις οικονομικές της σχέσεις, τις πηγές των εσόδων της,
- τις σχέσεις της με τα ανταγωνιστικά φύλλα,
- την προσωπικότητα των συνεργατών της, ως «πυλωρών»⁷ του ιδεολογικού συστήματός της,
- την ποιότητα του αναγνωστικού της κοινού, αν έχουν διασωθεί (τα απαραίτητα για αυτού του είδους την ανάλυση) αρχεία με τους καταλόγους των συνδρομητών της,

6. Βλ. ενδεικτικά Μ. Γ. Σέργης, *Εφημερίδες και Λαογραφία. Η ταυτότητα μιας ναζιακής εφημερίδας. Διαθλάσεις της Ιστορίας και της ελληνικής κοινωνίας του 19ου αι. και των αρχών του 20ού*, Αθήνα 2000, 13 κ.ε.: ο ίδιος, «Η εφημερίδα *Αγών Πρεβέζης* ως μέσον έκφρασης του 'συγκρουσιακού κύκλου' των δεκαετιών 1950 και 1960 στην Πρέβεζα και την Ήπειρο, και άλλα στοιχεία της ταυτότητάς της», στον τόμο *Πρακτικά του Δεύτερου Διεθνούς Συμποσίου για την ιστορία και τον πολιτισμό της Πρέβεζας*, τ. II, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Δήμος Πρέβεζας, Ίδρυμα «Ακτία Νικόπολις», Πρέβεζα 2010, 531-556: ο ίδιος, «Αγροτοαστικό δίπολο, μνήμη των αισθήσεων, συναισθήματα και πολιτική στα "Ναζιακά Χρονικά" του Νικηφόρου Μανδηλαρά και ειδικότερα στη στήλη τους "Ετσά κι αλλιώς κι αλλιώςτικα"», στον τόμο Β. Φραγκουλόπουλος (επιμ.), *Νικηφόρος Μανδηλαράς, μνήμης ένεκεν. Κείμενα για την ιστορία, την κοινωνία, την οικονομία, την πολιτική, τον πολιτισμό και τους θεσμούς*, Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, Αθήνα 2013, 395-426: ο ίδιος, «Τύπος και πολιτική: Η περίπτωση του Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη και του ναζιακού Τύπου (1902-1915)», *Ναζιακά*, τχ. 31/69 (Δεκέμβριος 2008 - Φεβρουάριος 2009), 15-32.

7. Για τον όρο βλ. πρόχειρα Ντ. ΜακΚουέλ, Σβεν Βιντάλ, *Σύγχρονα μοντέλα επικοινωνίας για τη μελέτη της μαζικής επικοινωνίας*, μετάφρ. Κάτια Μεταξά, Καστανιώτης, Αθήνα 2001, 216 κ.ε.

- την ιδεολογία (κοινωνική και πολιτική) που επιχειρεί να «μετακενώσει» στο κοινό της,
- τις διαθλάσεις σ' αυτήν διαφόρων επιμέρους θεσμών, ιδεολογιών, μύθων, παγιωμένων εθνικών αυτο-εικόνων, κυρίαρχων ιδεολογιών, στάσεων και νοοτροπιών της σύγχρονης (ή και παλαιότερης) με αυτήν εποχής, τις ταυτίσεις της δηλαδή με το παρελθόν και το παρόν, ή, τις ενίοτε διατυπωμένες ρηξικέλευθες προτάσεις της για την υπέρβαση του παρόντος και την εγχάραξη της μελλοντικής πορείας του γενέθλιου τόπου, του εθνικού χώρου, ακόμη και της παγκόσμιας κοινότητας ενίοτε,
- τη λειτουργία της στο *παρόν* των αναγνωστών της. Η μελλοντική λειτουργία της είναι χωρίς αμφιβολία σημαντική, αφού θα αποτελέσει για τον ερευνητή πολυδιάστατη πηγή για τη μελέτη του παρελθόντος.

3. Μέθοδος ανάλυσης

Αποδελτιώθηκαν τα πρώτα 20 φύλλα της εφημερίδας. Ως ερευνητική μέθοδο επέλεξα την *Κριτική Ανάλυση Λόγου* (*Critical Discourse Analysis* του Ν. Fairclough⁸), μια «κατηγορία» τής γνωστότερης *Ανάλυσης Λόγου*, διότι αυτή:

- αφήνει περιθώρια κινήσεων στον ερευνητή να αποκρυπτογραφήσει τα κάθε λογής ιδεολογικά μηνύματα των κειμένων του, ανιχνεύει εις βάθος την ιδεολογία τους, όχι μόνον στα επιφανή, αλλά και σε αυτά που θεωρούνται αδιαμφισβήτητες παραδοχές,
- ανιχνεύει τα μηνύματα που κρύπτονται «πίσω από το κείμενο», το λανθάνον περιεχόμενό τους, ό,τι εννοείται αλλά δεν αναφέρεται ρητά⁹. Βεβαίως, αν και αυτονόητο, σημειώνω ότι και αυτή από μόνη της –χωρίς τη συνδρομή και άλλων μεθόδων– δεν αποτελεί «πανάκεια» για την έρευνα¹⁰.

4. «Εξωτερικά» στοιχεία της ταυτότητας της εφημερίδας - ο λογότυπος της

Τον λογότυπό της (βλ. εικ. 1) συνθέτουν ο τίτλος της («τα Δανακιώτικα νέα»), η χρονικότητα της έκδοσής της («ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ») και οι συνήθεις απαραίτητες πληροφορίες κάτω από τον τίτλο: ο εκδότης (ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΔΑΝΑΚΙΩΤΩΝ ΝΑΞΟΥ «Η ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ»), η τιμή της («ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ»), στοιχεία επικοινωνίας με το κοινό (τηλέφωνο, τηλεμοιότυπο και e-mail) και ο αριθμός του εκάστοτε φύλλου, π.χ. «ΤΕΥΧΟΣ 1^ο ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2009».

Στη δεξιά πλευρά του λογότυπου είναι τοποθετημένο το μνημείο-σύμβολο της

8. N. Fairclough, *Critical Discourse Analysis. The critical study of language*, Longman, London, New York 1995.

9. N. Fairclough, *Critical Discourse Analysis...*, ό.π., 79.

10. N. Fairclough, *Critical Discourse Analysis...*, ό.π., 18.

τα Δανακιώτικα νέα

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΔΑΝΑΚΙΩΤΩΝ ΝΑΞΟΥ "Η ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ"

• ΕΡΝΕΣΤΟΥ ΚΟΥΡΤΠΟΥ 158, ΓΑΛΑΤΕΙ, Τ.Κ. 11146 • ΤΗΛ. – FAX: 210 – 2132627

• E-mail: danakos.syl@gmail.com ΤΕΥΧΟΣ 1 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΜΑΡΤΙΟΣ 2009 • ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

Σας καλωσορίζουμε στη δανακιώτικη εφημερίδα μας! Το έντυπο αυτό απευθύνεται σε όλους εμάς που αγαπάμε το Δανακό και τη Νάξο και θέλουμε να έχουμε ένα δικό μας τόπο έκφρασης. Ξεκίνησε σαν μια ιδέα από το Σύλλογό μας και ύστερα από ενθουσιώδη προετοιμασία έχουμε τη χαρά να σας παρουσιάζουμε το πρώτο τεύχος. Μέσα από την εφημερίδα θα έχουμε τη δυνατότητα να ενημερωνόμαστε για τα δρώμενα, τις προτάσεις και τις ενέργειες του Συλλόγου Δανακιωτών, να εκφράζουμε ιδέες και προτάσεις για το Δανακό, καθώς και να ενημερωνόμαστε πάνω σε θέματα εκπαίδευσης και διατροφής. Από την εφημερίδα δεν θα μπορούσαν φυσικά να λείψουν οι ιστορικές αναφορές και διηγήσεις από τη ζωή στο χωριό. Η νεολαία του χωριού, η οποία αγαπά και πάντα νοιάζεται για το χωριό, συνιστά και το μεγαλύτερο μέρος της συντακτικής μας ομάδας. Εμείς καλούμε όλους τους Δανακιώτες να συμβάλλουν με τις δικές τους ιδέες και το δικό τους κέφι στα επόμενα τεύχη. Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον παπά-Πέτρο από το χωριό για τη δική του ευμετοχή ήδη από το πρώτο τεύχος. Η ηλεκτρονική μας διεύθυνση για οτιδήποτε θελήσετε να μοιραστείτε μαζί μας είναι danakos.syl@gmail.com.

Κωνσταντίνη Χάκα

"Πρωτοχρονιά με άρωμα χωριού"

Ο αποκριάτικος χορός μας

Τον καθιερωμένο ετήσιο αποκριάτικο χορό του διοργανώσε και φέτος ο

εικόνα 1

θρησκευτικής ζωής και της τοπικής ταυτότητας των απανταχού Δανακιωτών: **η μονή του Φωτοδότη**¹¹. Η παρουσία θρησκευτικού συμβόλου στον λογότυπο ενός φύλλου αποτελεί μια πολύ ευρέως διαδεδομένη πρακτική των ιθυνόντων τα «τοπικά φύλλα» σε πανελλήνιο επίπεδο. Οι ιεροί χώροι της εντόπιας θρησκευτικής παραδόσεως κρίνω πως γίνονται όχι μόνον τα πολιτισμικά ισοδύναμα της μητέρας - κοινότητας στην ξενίζουσα πόλη, αλλά λειτουργούν στις συνειδήσεις των μελών του συλλόγου ως φυλακτήριες δυνάμεις και αρωγοί στη δύσκολη καθημερινότητα τους. Οι αναφορές της εφημερίδας στο ιστορικό μοναστήρι είναι πάμπολλες (σε άρθρα, λαϊκή ποίηση, λαϊκές παραδόσεις και αφηγήσεις¹²). Την αριστερά πλευρά του κοσμέι η σφραγίδα του εκδότη της εφημερίδας Συλλόγου, με κεντρική της μορφή τη Ζωοδόχο Μητέρα του χριστιανικού κόσμου. Αποτελεί –κατά προσωπικές μαρτυρίες σύγχρονων Δανακιωτών– την καθημερινή αναφορά όλων των χωρικών, οι οποίοι πολλάκις κατά τη διάρκεια του ημερονυκτίου εκτελούν το σημείο του σταυρού στρεφόμενοι προς τον ναό Της, για να λάβουν ευχή και δυνάμεις. Θα μπορούσα να πω ότι (και συμβολικά) ο κόσμος της εφημερίδας και των αναγνωστών της ορίζεται –κυριολεκτικά– από αυτά

11. Για την ιστορία του βλ. ενδεικτικά Ν. Κεφαλληνιάδης, *Το μοναστήρι του Φωτοδότη στο Δανακό Νάξου*, Αθήνα 1968· Μ. Γ. Σέργης, *Μονές των Κυκλάδων*, τ. Α', Σύρου, Πάρου, Νάξου, Αμοργού, Χελανδίου, Αθήνα 2007, 119-124.

12. Μια τέτοια βλ. στο φ. 12 (Οκτ. - Δεκ. 2011), 7.

τα δύο τοπόσημα ή ό,τι κινείται ανάμεσά τους.

Το σχήμα της, η διάταξη της ύλης της (σημαντική η συνεισφορά του τυπογραφείου των αφών Γκαντήραγα), η άριστη ποιότητα του χαρτιού της («σημείον» ότι διαθέτει την πολυτέλεια μιας ακτινοβόλου και λάμπουσας παρουσίας) αποτελούν επίσης αξιοσημείωτα εξωτερικά στοιχεία της ταυτότητάς της. Τη διαθέτει, σε δύσκολες για άλλα ναξιακά έντυπα οικονομικές συγκυρίες, χάρη στην οικονομική στήριξη που της παρείχε μέχρι προσφάτως ένα εκλεκτό μέλος της αθηναϊκής παροικίας των Δανακιωτών: ο επιχειρηματίας, αείμνηστος πλέον, Νικόλαος Στυλ. Βάσιλας¹³.

Να σημειώσουμε –τέλος– κάτι το οποίο συνήθως παραλείπεται όταν αναφερόμαστε σε «συλλογικές» εφημερίδες: η απόφαση για την έκδοση της εφημερίδας (όπως και η δημιουργία π.χ. χορευτικού συγκροτήματος του Συλλόγου) ήταν δύο από τις επιτυχημένες προσπάθειες τού υπό την προεδρία του Στέλιου Δρυμαλίτη φιλοπρόοδου Συμβουλίου, το οποίο προσπάθησε (και κατάφερε τελικά) να προσελκύσει νέους ανθρώπους στην επιμέλειά της, εις αντίθεσιν προς τις προ πολλού ισχύουσες **νεανικές νοοτροπίες και συνακόλουθες στάσεις** που αναλύω παρακάτω.

5. Το προγραμματικό άρθρο¹⁴

Απευθύνεται σε όλους όσοι «*αγαπάμε το Δανακό και τη Νάξο και θέλουμε να έχουμε ένα δικό μας τόπο έκφρασης*». Τονίζω εξ αρχής τα δύο (συντακτικά) αντικείμενα του ρήματος «αγαπάμε».

Θέτει ως σκοπούς της «*να ενημερωνόμαστε για τα δρώμενα, τις προτάσεις και τις ενέργειες του Συλλόγου Δανακιωτών, να εκφράζουμε ιδέες και προτάσεις για το Δανακό, καθώς και να ενημερωνόμαστε πάνω σε θέματα εκπαίδευσης και διατροφής. Από την εφημερίδα δεν θα μπορούσαν φυσικά να λείψουν οι ιστορικές αναφορές και διηγήσεις από τη ζωή στο χωριό*».

- καλεί όλους τους Δανακιώτες «*να συμβάλουν με τις δικές τους ιδέες και το δικό τους κέφι στα επόμενα τεύχη*». Δίδεται μάλιστα η ηλεκτρονική διεύθυνση του Συλλόγου για επικοινωνία, για να «*...δημοσιεύονται όλες οι απόψεις που είναι μέσα στο πλαίσιο του καταστατικού του Συλλόγου και του νόμου*»¹⁵. Από προ-

13. Απεβίωσε στις 22 Δεκ. 2014. Βλ. στο φ. 24 (Οκτ. - Δεκ. 2014), 1, 3.

14. Ένα πρώτο «καλωσόρισμα» στην εφημερίδα (εν είδει προγραμματικού άρθρου) υπογράφεται από την Κων/να Χάκα, στο φ. 1 (Ιαν. - Μάρτ. 2009), την εκπρόσωπο της νεολαίας του Συλλόγου, ενώ «Χαιρετισμός προς «τα Δανακιώτικα Νέα», με την υπογραφή τού τότε Προέδρου του Στέλιου Δρυμαλίτη, φιλοξενείται στο δεύτερο φύλλο. Την εκλαμβάνω ως μια ευγενική παραχώρησή του προς τη νεολαία (= της παρείχε βήμα στο πρώτο φύλλο), την οποία εκείνος οραματιζόταν πρωτοπόρα τόσο στα «συλλογικά πράγματα» όσο και στα της εφημερίδας.

15. Στο φ. 2 (Απρ. - Ιούν. 2009), 2.

σωπική πείρα, αλλά και με αποδεικτικά στοιχεία από τη μελέτη του ναξιακού Τύπου, μπορώ να ισχυρισθώ ότι πρόκειται για μια ανεκπλήρωτη έκφραση ευχής, την οποία έχουν διατυπώσει κατά καιρούς όλα τα «τοπικά» φύλλα. Θα ήταν «ευχής έργον» οι αποδέκτες του παραπάνω μηνύματος να είχαν ανταποκριθεί σε μεγαλύτερο βαθμό, και μάλιστα ποικιλοτρόπως: με μια επιστολή διαμαρτυρίας στην οποία θα εξέφραζαν τις προσωπικές τους απόψεις για κάποιο δημοσίευμα μέχρι και την κατάθεση ενός προσωπικού-βιωματικού κειμένου ή μιας καταγγελίας. Η συμβολή του Τύπου στη μελέτη της κοινωνίας που φέρεται να εκπροσωπεί θα ήταν σε αυτήν την περίπτωση ουσιαστικότερη. Γνωρίζω πάντως ότι έχουν κατά καιρούς αποσταλεί προς τους ιθύνοντες την εν λόγω εφημερίδα άρθρα διαμαρτυρίας, πολλά από τα οποία δημοσιεύτηκαν, άλλα λογοκρίθηκαν λόγω του περιεχομένου τους ή απορρίφθηκαν (με τη συναίνεση ή όχι των συντακτών τους). - ευχαριστεί *«διαίτερα τον παπα-Πέτρο από το χωριό για την δική του συμμετοχή, ήδη από το πρώτο τεύχος»*¹⁶, μια επιμέρους αναφορά που μπορεί να τύχει πολλαπλών ερμηνειών...

6. Η ταυτότητα των συντελεστών/-τριών του φύλλου

Το προγραμματικό άρθρο του πρώτου φύλλου υπογράφεται από την Κωνσταντίνα Χάκα, η οποία έχει την επιμέλεια της ύλης και αποτελεί ένα από τα μέλη της 4μελούς Συντακτικής Επιτροπής (Σ.Ε.). Η προαναφερθείσα φέρεται στα επόμενα φύλλα ως επιμελήτρια της ύλης, η δε Σ.Ε. κατ' ουσίαν σταδιακά αντικαθίσταται από τα μέλη του Δ.Σ. του Συλλόγου που έχει την τελική ευθύνη της επιλογής των κειμένων. Ο Άκης Πέμπος έχει οριστεί (ως μια μορφή υπερκείμενης-εποπτεύουσας αρχής) ο υπεύθυνος ύλης της εφημερίδας τα τελευταία τέσσερα έτη. Αφού διαβουλευθεί με την Κων/να Χάκα για την επιλογή της ύλης προσκομίζει το τελικό υλικό στο Δ.Σ. προς επικύρωση.

Αξιοπαρατήρητο είναι **το γεγονός της ενεργού παρουσίας πολλών γυναικών σε όλες τις φάσεις και τις διαδικασίες παραγωγής του φύλλου**¹⁷, πρωτόγνωρη για τα ναξιακά περί Τύπου πράγματα κατάσταση. Θα μπορούσε κάποιος (ίσως με μια δόση υπερβολής) να αποδώσει στην εφημερίδα μια **έμφυλη διάσταση**. Για τον λόγο αυτόν επιμηκύνω τον λόγο μου περί γυναικών στα αμέσως επόμενα και επιχειρώ να συνδέσω (όπου υφίσταται λόγος) την ταυτότητά της με την

16. Όλα τα παραπάνω στο φ. 1 (Ιαν. - Μάρτ. 2009), 1.

17. Στους έκτακτους συνεργάτες της περιλαμβάνονται (με δύο συνεργασίες τους) ο πρώην βουλευτής Νίκος Λεβογιάννης και ο φιλόλογος Αντώνης Τζιώτης. Στους Δανακιώτες συνεργάτες – άνδρες (όπως θα φανεί και στην ανάλυση που έπεται) εντάσσω τον προαναφερθέντα Στέλιο Δρυμαλίτη, τον Βασίλη Τσάφο (φοιτητή Οικονομικού Τμήματος του Παν/μίου Πειραιώς και δραστήριο μέλος του Δ.Σ. του Συλλόγου), τον Δημήτρη Βάσιλα (Αντιπροέδρου του Δ.Σ.), τον Λευτέρη Τσάφο (με πολυεπίπεδη παρουσία στις «συλλογικές» εκδόσεις), κ.ά.

«**γυναικεία ματιά**» στα αναλυόμενα πράγματα. Δεν επιχειρώ όμως γενικόλογες ερμηνείες, αναφέρομαι *επωνύμως* σε γυναίκες-στυλοβάτες της. Ορίζω, δηλαδή, εδώ τις γυναίκες ως άτομα, όχι ως ένα ομογενοποιημένο «όλον» που κείται απέναντι στο άλλο –επίσης ομογενοποιημένο– «όλον» των ανδρών. Τις θεωρώ ως *υποκείμενα* της εξουσίας (ασκούν εξουσία) που ενδέχεται να αντιμετωπίζουν τις ομόφυλές τους και τους άνδρες ως *αντικείμενα* της ίδιας εξουσίας. Ως βάση εκκινήσεως για κάθε επόμενη σκέψη έχω την αυταπόδεικτη αλήθεια της *κοινωνικής κατασκευής* της ανδρικής και της γυναικείας ταυτότητας¹⁸.

Από το 1990 κ.ε. η *πίστη* σε κάθε μορφής *συλλογικότητα* (= σε κάθε μορφή συλλογικής οργάνωσης της ζωής, ως Πολιτεία, συνδικαλισμός, κοινωνικά κινήματα, σωματεία, «πολιτιστικοί σύλλογοι») έχει τρωθεί επικίνδυνα. Η αυτοκατάρρευση των συλλογικών θεσμών και των αξιών που κάποτε ευαγγελίζονταν, η επίπλαστη ευημερία της προηγούμενης δεκαετίας με τις ηθικές αξίες και κυρίως με τις *προτεραιότητες* που προέβαλε, η ηθική του ατομικισμού και του «απολιτϊκ στυλ» που γιγαντώνεται σε τοιούτου είδους συνθήκες, η αυτοδιάλυση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», η καλλιεργούμενη έκτοτε ιδέα περί του «τέλους της Ιστορίας», η ισοπεδωτική μαζοποίηση της παγκόσμιας καταναλωτικής κοινωνίας, όπου οποιαδήποτε έκκληση για συλλογική αλληλεγγύη προσκρούει στον πανίσχυρο ατομικισμό, η ανερμάτιστη παιδεία της παρεχόμενης δημόσιας εκπαίδευσης που επιμένει να καλλιεργεί καταναλωτές αναφομοίωτων ιδεών, το περιβάλλον της αναξιοκρατίας (ή της μετριοκρατίας) και η απουσία υγιών προτύπων είναι μερικές από τις αιτίες που οδήγησαν στη βαθύτατη πνευματική – πολιτιστική κρίση που μαστίζει τη χώρα εδώ και δεκαετίες.

Στο εν λόγω πλαίσιο, τα «κοινά» χαρακτηρίστηκαν *συλλήβδην* «θύλακες κομματισμού», «προθάλαμος» μιας αρριβιστικής κοινωνικής ανέλιξης, «εκκολλητήρια μετριοτήτων, με κατά φαντασίαν ευγενή αυτοεικόνα». Η ενασχόληση με αυτά θεωρήθηκε ύποπτη, «χαμένος χρόνος». Οι ελάχιστοι εναπομείναντες διάκονοι της συλλογικής ιδέας –όσον τουλάχιστον αφορά αποκλειστικά στους «πολιτιστικούς συλλόγους»– συγκαταλέγησαν αδιακρίτως στους «συντηρητές του σαθρού συστήματος».

Οι νεαρές (στο ξεκίνημα της ενασχόλησής τους με τα *Δανακιώτικα νέα*) κυρίες αποτελούν την εξαίρεση του παραπάνω κανόνα. Ανήκουν στους *εθελοντές* που διαθέτει κάθε κοινωνία, ανά εποχή και περίοδο, για να ταράξουν τα ακίνητα νερά της κοινωνικής στασιμότητας. Απλώς, κάποτε, σε άλλες εποχές, οι αυτοπροαίρετοι ήσαν περισσότεροι και είχαν να αντιπαλαίσουν με πιο ορατές αυταρχικές εξουσίες.

18. Από την πλήθουσα σήμερα σχετική βιβλιογραφία βλ. ενδεικτικά Ευθ. Παπαταξιάρχης, Θεόδ. Παραδέλλης (επιμ.), *Ταυτότητες και φύλο στη σύγχρονη Ελλάδα. Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αθήνα 1992.

Η, δεν ήταν πάντοτε τόσο ενεργοί όσον τουλάχιστον τους ήθελε ο καταλυτικός (μετά τη δεκαετία του 1950) «αριστερός λόγος»¹⁹. Αναφέρομαι στις κυρίες:

Κωνσταντίνα Χάκα²⁰: φοιτήτρια τότε δημοσιογραφίας.

Ειρήνη Δρυμαλίτου: κόρη του Μάνθου Δρυμαλίτη και της Αντωνίας Σουλή, ήταν νεαρή φοιτήτρια όταν ξεκινούσε η εφημερίδα.

Χαίδω Δρυμαλίτου: φοιτήτρια τότε, νηπιαγωγός σήμερα, υπεύθυνη των αντίστοιχων τμημάτων του Κολλεγίου Αθηνών, αδελφή της προηγούμενης.

Δίπλα στις νεαρές κυρίες (εκπροσώπους της «νέας γενιάς») στάθηκαν εξ αρχής συμβοηθεί και παραστάτες η Μαρία Βάσιλα-Χάκα και η Αναστασία Παγωνίδου-Δρυμαλίτου²¹. Οι εν λόγω κυρίες κρίνω πως με την ενεργό τους συμμετοχή στα της εφημερίδας και του Συλλόγου πραγματώνουν επιτυχώς μια δύσκολη σύζευξη: *αξιοποιούν –ως γυναίκες– το κοινωνικά καθορισμένο γένος τους και τις αξίες του* (τάξη, νοικοκυροσύνη, ρεαλισμό, αποδοτικότητα) *σε μια σύγχρονη, άσχετη με την παραδεδομένη, εκδοχή/έκφρασή του*. Πραγματώνουν εν πρώτοις **–εντελώς απρόθετα–** τη βασική αρχή του «επαναστατικού» φεμινισμού: **την έξοδο από την οικιακή στη δημόσια σφαίρα, με τη γυναικεία λογική της διευθέτησης των ενδο-οικογενειακών υποθέσεων**. Επεκτείνουν, δηλαδή, τον πετυχημένο ενδο-οικιακό ρόλο τους, **με έναν γυναικείο τρόπο**, όπως έχουν μάθει να λειτουργούν στην καθημερινή οργανωμένη ζωή τους. Αξιοποιούν τον **έμφυλο ρόλο τους** στη βάση του παραδεδομένου «εξ απαλών ονύχων» προτύπου της συζύγου – μητέρας – γυναίκας, υπεύθυνης για όσα συμβαίνουν στον οίκο της. Οι εν λόγω κυρίες έχουν πολλαπλούς ρόλους να ασκήσουν εκεί, τους διεκπεραιώνουν ταυτόχρονα, δέχονται την κοινωνική κριτική γι' αυτούς και την αποδοχή (όπως

19. Στον νου μου έχω πάντοτε τον «επαναστάτη» Μανόλη Αναγνωστάκη, το ειρωνικότατο «Νέοι της Σιδώνας, 1970» ποιήμά του: ... *Δίνετε ένα άμεσο παρόν και δραστικό - κατόπιν τούτου / νομίζω δικαιούσθε με το παραπάνω / δυο δυο, τρεις τρεις, να παίξετε, να ερωτευθείτε, / και να ξεσκάσετε, αδελφέ, μετά από τόση κούραση*.

20. Σπούδασε στο Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών στο Τμήμα Επικοινωνίας & ΜΜΕ (2006-2010). Έκανε την πρακτική της άσκηση στο ειδησεογραφικό τμήμα του Alpha και εργάστηκε σε ειδησεογραφικές ιστοσελίδες, blog, τοπικές εφημερίδες και περιοδικά. Σήμερα, ολοκληρώνει το μεταπτυχιακό της στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ), στον τομέα Διοίκησης Πολιτισμικών Μονάδων με διπλωματική εργασία (εξόχως λαογραφικό θέμα) τη διαχρονική πορεία (στον ελλαδικό χώρο), τη σύγχρονη παραγωγή και την εξωστρεφή υπόσταση του κοσμήματος. Με το τελευταίο (χειροποίητο και παραγωγικό) ασχολείται επαγγελματικά τα τελευταία έτη.

21. Σύντομα βιογραφικά τους στοιχεία: η πρώτη είναι σήμερα Πρόεδρος του Συλλόγου (Γραμματέας του κατά την έναρξη της έκδοσης της εφημερίδας), σύζυγος του αιμνήστου Γιάννη Χάκα, μητέρα της Κωνσταντίνας (δημοσιογράφου και επιμελήτριας της ύλης) και της Χαίδως Χάκα (ψυχολόγου, με σχετικά άρθρα στην εφημερίδα). Είναι συνταξιούχος του Ι.Κ.Α., όπου υπηρέτησε επί 35 συναπτά έτη. Η δεύτερη, είναι Γραμματέας του Συλλόγου, μέλος του Δ.Σ. της Ο.Ν.Α.Σ. και εκπρόσωπός της στον ΝΟΠΙΑΠΠΠΑ Νάξου, παντρεμένη με τον Στέλιο Δρυμαλίτη, μητέρα της Μαρίνας Δρυμαλίτου και του Νικόλα Δρυμαλίτη (πολιτικού μηχανικού). Είναι συνταξιούχος του Ο.Τ.Ε. Εργάζεται ως διακοσμήτρια εσωτερικών χώρων και ασχολείται με τη ζωγραφική (έχει πραγματοποιήσει τρεις εκθέσεις, εκ των οποίων δύο στη Νάξο).

κάθε γυναίκα), αναγνωρίζεται η αξία τους, και όλη αυτήν την **ταξινόμηση** την μεταφέρουν επιτυχώς στη διαχείριση των «κοινών», με τη γυναικεία λογική. Οι εξωοικιακές δραστηριότητες είναι γι' αυτές ανάγκη και μέσον για να υπερασπισθούν μια ορισμένη μορφή γυναικείας ταυτότητας που είναι συναρτημένη με την έννοια της ατομικής τους ελευθερίας. Αξιοποιούν –με άλλα λόγια– τον συμπυκνωμένο **ελεύθερο χρόνο** τους εκτός κατοικίας, εκτός παραδεδομένων τρόπων, **για προσωπική τους ευχαρίστηση, για αυτονομία, αυτοπραγμάτωση, ανεξαρτησία και για κοινωνική προσφορά**²². Εκφράζουν τη γυναικεία αυθεντικότητα σήμερα, πλασμένη με πάμπολλα θετικά στοιχεία/υλικά από το γυναικείο ελληνικό πρότυπο του παρελθόντος, τόσο υποτιμημένο από το λεγόμενο –ανύπαρκτο σχεδόν στη χώρα μας– «φεμινιστικό κίνημα».

Δημόσιος βίος γι' αυτές είναι πρωτίστως το «πολιτικό» πεδίο του Συλλόγου και η έκδοση της εφημερίδας του. **Η οικογένειά τους έχει προέκταση στο χωριό/οικογένεια**, που οφείλουμε (με όρους οικογενειακής συνοχής) να προβάλουμε, να αγαπήσουμε τις ρίζες που μας δώρισε (το παρελθόν του δηλαδή), να το «κοινωνήσουμε» ως ιδέα στους νεότερους και διά μέσου της εφημερίδας. Πρόκειται για ένα αξιακό σύστημα μοντέρνο, σύγχρονο, με την «οικογενειακή ματιά» που παραπέμπει μόνον στα θετικά στοιχεία των προτύπων οικογενειακής οργάνωσης του παρελθόντος. Ο **συνδυασμός λογικής και ευαισθησίας** στη διαχείριση των **δημοσίων υποθέσεων**, με έμφαση στις λεπτομέρειες και στις επιμέρους ανάγκες του Συλλόγου και της εφημερίδας, εδράζεται στο πρότυπο της φροντίδας των μελών της οικογένειας. Δρουν ως γυναίκες εκπαιδευμένες πρωτίστως «εις τα του οίκου».

7. Η σχέση της εφημερίδας με τους Άλλους

Προαναφέρθηκε ότι στη μελέτη ενός εντύπου προέχουν οι σχέσεις που αυτό συνάπτει με ποικιλώνυμους Άλλους (άτομα, εξουσιαστικούς φορείς). Εδώ δεν φαίνεται να έχουμε τέτοια ζητήματα προς διερεύνηση, αφού ο αείμνηστος Νικόλαος Βάσιλας ανέλαβε εξ ολοκλήρου την οικονομική στήριξη της εφημερίδας²³. Εις ελαχίστην ανταπόδοση, στο φ. 9 η εφημερίδα φιλοξενεί μακρά συνέντευξή του²⁴, προάγγελο της *εκδήλωσης τιμής* στο πρόσωπό του που διοργάνωσε ο Σύλλογος του χωριού τον Απρίλιο 2011 στο Πνευματικό Κέντρο Γαλατσίου²⁵. Στην οικονομική ασφάλεια που παρέχει η σταθερή χορηγία θα πρέπει να αποδώσουμε

22. Πρβλ. Χριστιάνα Κωνσταντοπούλου, *Ελεύθερος χρόνος: μύθοι και πραγματικότητες*, Παπαζήσης, Αθήνα 2010, 65-72.

23. «Ένα μεγάλο ευχαριστώ», φ. 2 (Απρ. - Ιούν. 2009), 1.

24. Κ. Χάκα, «Ο δικός μας χορηγός Νικόλαος Βάσιλας», φ. 9 (Ιαν. - Μάρτ. 2011), 1, 4-5.

25. Βλ. φ. 10 (Απρ. - Ιούν. 2010), 1, 4.

το γεγονός ότι η εφημερίδα είναι πολυτελής, συνήθως 8σέλιδη, κάποια φύλλα της 6σέλιδα, όταν αυτήν την κρίσιμη περίοδο κάποιες άλλες (των υπολοίπων ναξιακών συλλόγων) περνούν στην αιωνιότητα, κάποιες άλλες λαθροβιούν ή κυκλοφορούνται μετά βίας, και φυσικά 4σέλιδες. Από τις ένθερμες έντυπες ευχαριστίες που του αναπέμπονται επιλέγω τις ποιητικές της Χαλκορήνης:

*Εσύ είσαι ο χορηγός
μεσ' στον καλό μας Σύλλογο
να βγάζει εφημερίδα
και σ' έχομε εμείς εδώ
κι εκείνοι πούναι στο χωριό
μια φωτεινή ελπίδα²⁶.*

Ήδη από το δεύτερο φύλλο της εφημερίδας (και σταθερά στην 4^η σελίδα της) παρατίθεται η διαφήμιση του μεγάλου χορηγού. Από το φ. 6 κ.ε. κάνουν την εμφάνισή τους οι πρώτες (ολίγες τον αριθμό) διαφημίσεις άλλων επαγγελματιών, που, αν κρίνω από τα επώνυμά τους, πρόκειται περί Δανακιωτών, αρωγών στο όραμα του Συλλόγου και της εφημερίδας. Εκ πείρας γνωρίζω ότι οι διαφημιζόμενοι συγχωριανοί δεν προσδοκούν οικονομική ανταπόδοση-όφελος από τέτοιου είδους καταχωρίσεις. Η προσφορά τους έχει κυρίως *συμβολικό* χαρακτήρα: οι συγχωριανοί χορηγοί (σε όλες τις περιπτώσεις που γνωρίζω εκ πείρας) αισθάνονται ότι συνδράμουν την προσπάθεια του συλλόγου, ότι ενισχύουν τη δική τους **αίσθηση του ανήκειν**²⁷ στην τοπική κοινότητα, ότι συνδέονται με το παρελθόν τους και την παλαιά συλλογικότητα, χωρίς φυσικά να αποκλείεται η εκ μέρους τους συνειδητή αύξηση του **κοινωνικού γοήτρου**, η διεκδίκηση μιας υψηλότερης θέσης στην κοινωνική ιεραρχία της τοπικής (και της εκπροσώπου της στην πόλη) κοινότητας. Τα ίδια φρονώ και για την περίπτωση του μεγάλου της χορηγού. Κατ' αναλογίαν, ο Smith υποστηρίζει ότι το αίσθημα του *ανήκειν* σε μια δεδομένη γεωγραφική περιοχή είναι το κεντρικό στοιχείο της εθνικής ταυτότητας. Το παρελθόν (η ιστορία, τα ένδοξα ή τα τραγικά γεγονότα) και ο λαμπρός (για κάθε έθνος) εθνικός πολιτισμός διαδραματίστηκαν και ρίζωσαν στα «πάτρια εδάφη», άρα η σχέση με αυτά έχει ιερή σημασία²⁸.

Η είδηση της κυκλοφορίας της χαιρετίστηκε δεόντως. Ο Λ. Τσάφος από την Αμερική απέστειλε και δημοσιεύτηκε 10στιχο ποίημα. Επιλέγω τους στίχους που συνδράμουν τις παρακάτω σκέψεις μου, με την παρατήρηση ότι ο εν λόγω αναγνώστης εκπροσωπεί (με τις ποιητικές του παρεμβάσεις στην εφημερίδα) τον απόδημο

26. Στο φ. 8 (Οκτ. - Δεκ. 2010), 2.

27. A. Cohen (ed.), *Belonging: Identity and social organisation in British rural cultures*, Manchester, Mahnchester Univercity Press, 1982.

28. Anthony D. Smith, *National Identity*, Penguin, London 1991. Βλ. όμως παρακάτω, εδώ, στην ενότητα 10.2.3.

δανακιώτικο κόσμο. Η περίπτωση του ενεργοποιεί τον προβληματισμό για τον ρόλο του τοπικού Τύπου στην επαφή των ξενιτεμένων με τον γενέθλιο τόπο. Είναι πολύ σημαντικό ότι η εφημερίδα **διαμεσολαβεί στην επικοινωνία** αυτών των ανθρώπων με την ιδιαίτερη πατρίδα. Κρίνω πως οι μελλοντικές αναλύσεις των τοπικών εφημερίδων **θα πρέπει να επεκτείνουν τη θεματολογία τους και να εστιασθούν σε κάποιον –ουδόλως στοχευμένο μέχρι στιγμής– σκοπό: Να διερευνηθεί η λειτουργία τους στον κόσμο των «καταναλωτών» τους-αναγνωστών.** Γράφει ο Τσάφος για τη νοερή του επιστροφή/μετάθεση στο χωριό με όχημα την εφημερίδα:

*Εφημερίδα ο Σύλλογος
βγάζει τριμηνιαία
κι έτσι μαθαίνουμε παντού
του Δανακού τα νέα.
Δεν είναι νέα σαν κι αυτά
απ' τις τηλεοράσεις
θαρρείς πως είσαι στο χωριό
όταν θα τα διαβάσεις²⁹.*

8. Τα οικονομικά της εφημερίδας και μια αξιόλογη παρεμπόμπουσα παρατήρηση για τους «πολιτιστικούς συλλόγους»

Ο αδόκητος χαμός του Ν. Βάσιλα μοιραία οδήγησε το Δ.Σ. του Συλλόγου να καταφύγει στους γνωστούς τρόπους προσπορισμού χρημάτων:

(α) στην ετήσια συνδρομή των συνδρομητών. Η συνεισφορά της όμως στην επίλυση του προβλήματος είναι ελάχιστη, αφού οι καταβαλλόμενες συνδρομές είναι λίγες εν σχέσει προς τις επιβαλλόμενες. Αυτή ήταν ανέκαθεν η μοίρα των τοπικών φύλλων... Η οικονομική κρίση που ενέσκυψε κατέστησε το ζήτημα εντονότερο.

(β) στα εκ των διαφημίσεων έσοδα. Είναι κι αυτά ελάχιστα.

(γ) στην αποκλειστική σχεδόν χρηματοδότηση του εντύπου από τον Σύλλογο. Ένα μέρος των εσόδων του (από τις εδώ παρακάτω αναπτυσσόμενες δράσεις του) διατίθεται για την έκδοση και τη διανομή της. Υπολογίζεται ότι κάθε φύλλο της κοστίζει στο ταμείο του περί τα 350 €. Θυμίζω πάντως ότι κάποτε, τον καιρό των «παχέων αγελάδων», οι κρατικές επιχορηγήσεις προς τους Συλλόγους γενικά (και δη στα «ημέτερα σωματεία») παρέχονταν αφειδώς, τώρα αυτές έχουν μηδενισθεί.

Το επόμενο στιχούργημα

*Τη λέσχη των Δανακιωτών
δεν τηνε πιάνει κρίση,
γι' αυτό τις περσινές τιμές*

29. Α. Τσάφος, φ. 3 (Ιούλ. - Σεπτ. 2009), 5.

και φέτι θε' να 'φήσει.
 Στων Δανακιωτών το πόστο
 κάθε Πέμπτη θα 'χει ρόστο,
 θε' να 'χει ρόστο και βραστό
 και περιβάλλον γελαστό³⁰

με παραπλάνησε κατ' αρχάς, αλλά όπως θα φανεί από τις επεξηγήσεις που ακολουθούν, μού έδωσε μια εξάισια αφορμή για γόνιμα σχόλια: ενέταξα κατ' αρχάς το θέμα του σε άλλη ενότητα με την ιδέα ότι αυτές οι **εβδομαδιαίες συναντήσεις (στα γραφεία / στη λέσχη) του Συλλόγου**³¹ **αφορούσαν κυρίως (ή ακόμη και αποκλειστικά) στους ξενιτεμένους στην Αθήνα Δανακιώτες**. Έκρινα, λοιπόν, εν πρώτοις πως ένα από τα (άλλα) κίνητρα για τον κοινό ανδρικό συμποσιασμό στον συμβολικό χώρο της λέσχης του Συλλόγου είναι (α) τα προσφερόμενα σε αυτήν παραδοσιακά εδέσματα³² και (β) η όλη επιτέλεση του *γλεντιού* που συνήθως ακολουθεί. Άρα, συνέδεσα αμέσως την καταναλώνόμενη **τροφή** (ως μέσον νοσηματοδότησης του κόσμου μας) με τη λειτουργία της ως ενισχυτή της αίσθησης του *ανήκειν* (σε μια οικογένεια, σύλλογο, ομάδα, εθνότητα), αφού ανασκάπτει τη μνήμη των ευωχουμένων, δημιουργεί νοσταλγικές αφηγήσεις για το παρελθόν (τον τόπο, τα πρόσωπα των εν ζωή οικείων και των προγόνων, τους χώρους και τους χρόνους τους αλλοτινούς, την τοπική ιστορία), μέσα από ανακλητικές λειτουργίες όλων των αισθήσεων, κ.λπ., κ.λπ. Θεωρητικολογώντας περαιτέρω, ενέτασσα το θέμα εν μέρει στη λεγόμενη **«απο-διαφοροποίηση της κατανάλωσης»** (dedifferentiation of consumption) του Alan Bryman³³, ένα είδος αλλοτρίωσης του σημερινού ατόμου από ποικίλες αξίες που τείνουν να ενοποιηθούν σε μια καταναλωτική διάσταση, και καθιστούν δυσδιάκριτη τη διαφοροποίηση των αξιών, των προτεραιοτήτων, των κινήτρων της ανθρώπινης δράσης. Το «πάμε για καφέ στο μπαρ του Μουσείου της Ακρόπολης» είναι ένα ενδεικτικό παράδειγμα. Ποια αξία προέχει εδώ; Η κατανάλωση πολιτισμού; Η *απόλαυσις* του πολιτισμικού αγαθού *ψυχαγωγία* που παρέχει αυτή η κατ' εξοχήν *ετεροτοπία του χρόνου*³⁴ (το μουσείο) ή *ενός καφέ* σε έναν «ιεροποιημένο» χώρο;

Μόλις παραπάνω περιέγραψα εν συντομία την επιστημονική κατάθεση του επι-

30. Στο φ. 13 (Ιαν. - Μάρτ. 2012), 8.

31. Οι συναντήσεις των μετοίκων συμπατριωτών στις λέσχες των συλλόγων τους είναι πολύ παλαιός θεσμός, ο οποίος έχει αναθερμανθεί στις ημέρες μας, εξ αιτίας της πολλαπλής κρίσης και των (νέων ή των παλαιότερων, αλλά λησμονημένων) αναγκών που δημιουργεί στα άτομα η επιθυμία της «επιστροφής στην πατρίδα» με ποικίλους συμβολικούς τρόπους.

32. Βλ. γι' αυτό στο φ. 15 (Ιούλ. - Σεπτ. 2012), 8, στήλη «Ωρα για μαγειρική».

33. «McDonald's as a Disneyized institution», *American Behavioral Scientist* 47: 2 (2003), 154-167.

34. Για τη σύγχρονη αυτή έννοια βλ. Ενδεικτικά Μ. Foucault, «Des espaces autres», στο *Dits et écrits*, v. II, Gallimard, Paris 2001, 1571-1581. Βλ. τώρα Μ. Foucault Μ., *Ετεροτοπίες και άλλα κείμενα*, μετάφρ. Τ. Μπέτζελος, Πλέθρον, Αθήνα 2012, 255-270.

στήμονα που αναλύει μια σύγχρονη «εν δράσει» εφημερίδα, και προβαίνει στην ερμηνεία λαογραφικών φαινομένων που περιγράφονται ή αναφέρονται σε αυτήν, **όταν αρκестεί αποκλειστικά στις παρεχόμενες (αποσπασματικές) από την ίδια πληροφορίες.** Το παράδειγμα αποδεικνύει άλλη μια φορά το «ολισθηρόν» του εγχειρήματος να αρύεται κάποιος υλικό από μια εφημερίδα, και μάλιστα «ιστορική», να μη διαθέτει δηλαδή την πολυτέλεια του «τριγωνισμού» / «τριγωνοποίησης»³⁵ (π.χ.) των πληροφοριών της, που θα τον οδηγούσε σε μια –κατά το δυνατόν– αποτελεσματικότερη και πληρέστερη πραγμάτευση των πληροφοριών της.

Τι διεπίστωσα όμως από προφορικές μαρτυρίες κάποιων μελών του δανακιώτικου συλλόγου; *Οι συνδαιτημόνες Δανακιώτες στις εβδομαδιαίες αυτές συνάξεις αποτελούν μειοψηφία!* Οι περισσότεροι από τους «πελάτες» είναι Απεραθίτες, αλλά και από άλλα αξιώτικα χωριά (π.χ. από το Σαγκρί, το Φιλώτι, τον Κυνίδαρο), ενώ αξιοπαρατήρητη είναι η παρουσία Αθηναίων, γειτόνων στα γραφεία του Συλλόγου, κατοίκων δηλαδή του Γαλασίου, ποικίλης εθνικής προελεύσεως, οι οποίοι προσέρχονται εκεί:

(1) για να απολαύσουν τα προσφερόμενα (στο λιτό, εν είδει καφενείου, χώρο της λέσχης) όμορφα εδέσματα: *ρόστο*, δηλαδή κοκκινιστό κρέας με μακαρόνια, *βραστό κρέας* (ζούλα κυρίως), αλλά και *φάβα*, *τυρί αξώτικο* (γραβιέρα, «αρσενικό»), όλα επιλεγμένα και μαγειρεμένα κυρίως από τις γυναίκες του Δ.Σ. του Συλλόγου, με προεξάρχουσες κι εδώ τις κυρίες Βάσιλα και Δρυμαλίτου. Η πρώτη τον τελευταίο καιρό προϊστάται της μαγειρικής, η δεύτερη βοηθά περιστασιακά, όταν διοργανώνονται βραδιές κατά τις οποίες η συμμετοχή του κόσμου κρίνεται αθρόα. Επίσης, οφείλω να αναφερθώ στην αρωγή πέντε ανδρών:

- του μέλους του Δ.Σ. Γιώργου Αμοργιανού, ο οποίος υπηρέτησε στη λέσχη σχεδόν αδιαλείπτως ως μάγειρας από ενάρξεως της λειτουργίας της (οκτώ συναπτά πλέον έτη) και διέκοψε τη συνεργασία του τον Ιανουάριο 2015, επειδή εξελέγη μέλος του Δ.Σ. του δήμου Γαλασίου, αν και εξακολουθεί να παρέχει την αρωγή του όποτε χρειαστεί.

- του Στέλιου Δρυμαλίτη, τ. Προέδρου του Συλλόγου, μόνιμου βοηθού (στην αγορά των απαραίτητων υλικών, στην προετοιμασία της λέσχης και των εδεσμάτων, στο σερβίρισμα).

- του Γιώργου Χάλκου (Αντιπροέδρου), του Ταμιά Γιάννη Μανιού, του Μέλους Γιώργου Αμοργιανού, οι οποίοι ανελλιπώς προσφέρουν τις υπηρεσίες τους ως σερβιτόροι και φροντίζουν για την αθρόα προσέλευση θαμώνων.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου γνωρίζω ότι επιθυμεί διακαώς οι συναντήσεις αυτές να συνδυασθούν στενότερα με τους συντοπίτες τους. Η απουσία τους ίσως να οφείλεται

35. Για την μεθοδολογική αυτήν σύγκλιση βλ. ενδεικτικά Άννα Λυδάκη, *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*, Καστανιώτης, Αθήνα 2012, 133 κ.ε.· Γ. Λάζος, *Το πρόβλημα της ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*, Παπαζήσης, Αθήνα 1998, 203-204.

σε δανακιώτικες **νοοτροπίες** (η σχέση τους με την ανδροπαρέα), στον διασκορπισμό τους στο αττικό λεκανοπέδιο και στη συνακόλουθη δυσκολία της μετάβασης («εν τω μέσω της εβδομάδος») στο Γαλάτσι, στην απομάκρυνση από τον Σύλλογο κάποιων απογόνων μεγάλων οικογενειών, στην οικονομική κρίση και τις συνέπειές της, κ.ά.

(2) αλλά και να αναδιατάξουν τις σχέσεις τους μεταξύ του προσωπικού *εργού* του καθενός και της *συλλογικότητας*, να αναζωπυρώσουν τις ήδη συγκροτημένες κοινωνικές σχέσεις τους ή να συστήσουν νέες, επί τόπου, να απολαύσουν όλες τις χαρές της κοινωνικότητας, ως παρέα (γύρω από το ίδιο τραπέζι): να διασκεδάσουν με μουσική από μαγνητόφωνο, από ολιγάριθμα «τακίμια» με λαϊκορεμπέτικο ρεπερτόριο, από «τακίμια» με νέα αξιώτακια που παίζουν και τραγουδούν «νησιώτικο, ή τέλος ενίοτε από «τζαμπουνοτούμπακα», που δεν ελλείπουν κάποιες βραδιές για να εξάψουν το γλέντι και τον συμποσιασμό.

Ο στόχος λοιπόν του Δ.Σ. του Συλλόγου είναι η οικονομική του ενίσχυση, αφού η ανά συμμετέχοντα άνδρα επιβάρυνση ορίζεται στα 10 ευρώ, και «έτερον ουδέν». Δηλαδή, όλα τα σχετικά με την αναθεωρημένη μου θεώρηση εντάσσονται, θεματολογικά, στην ενότητα των **οικονομικών πόρων** της εφημερίδας, και δεν έχουν σχέση με τις πιο παραπάνω θεωρίες περί τροφής ενός «ανυποψίαστου» λαογράφου. **Επενδύουν πάντως οι του Συλλόγου στο παραδοσιακό έδεσμα**, αφού θα πρέπει να θεωρηθεί βέβαιο ότι οι αστοί της πόλης (αδιακρίτως εθνοτικής καταγωγής) **ανακαλύπτουν την «αυθεντικότητα» της γεύσης** στα μαγειρεμένα από τα μέλη του Συλλόγου (και με αγνά, αξιώτικα υλικά) εδέσματα³⁶, **ως μια αντίσταση** στον ισοπεδωτικό χαρακτήρα της αστικής ζωής, ως μια μορφή **φολκκλωρισμού** δηλαδή. Επιβεβαιώνεται από προφορική μαρτυρία ότι οι θαμώνες - φίλοι της λέσχης με δέκα ευρώ μπορούν να καταφύγουν σε οποιαδήποτε ταβέρνα της περιοχής, προτιμούν όμως τη δανακιώτικη στέγη.

9. Περί εθνικοτοπικών συλλόγων και του δανακιώτικου

Η κατανόηση όσων έπονται κρίνω πως απαιτεί στο σημείο αυτό να επισημανθούν κάποια στοιχεία σχετικά με τους **«εθνικοτοπικούς»**, όπως τους αποκαλώ, **συλλόγους**³⁷. Όπως κάθε «αθηναϊκός» (ή και άλλων μεγάλων πόλεων) σύλλογος

36. Πρβλ. ενδεικτικά Μ. Γ. Σέργης, «Αγροτοαστικό δίπολο, μνήμη των αισθήσεων, συναισθήματα και πολιτική στα “Ναξιακά Χρονικά” του Νικηφόρου Μανδηλαρά...», ό.π., όπου και η προγενέστερη σχετική βιβλιογραφία.

37. Μανόλης Γ. Σέργης, «Η εκδρομή ως προσκύνημα στον ‘ιερό’ γενέθλιο τόπο: η πρώτη εκδρομή εθνικοτοπικού εν Αθήναις συλλόγου τον 20ό αι. στη γενέτειρα Νάξο», στον τόμο *Αγαθοεργία. Τιμητικός τόμος για τον επίσκοπο Κωνσταντίνου Χρυσόστομο Μαυρογιαννόπουλο, διαπρεπή Νάξιο της Διασποράς*, Σύλλογος Δαμαριώνων Νάξου, Αθήνα 2008, 535-559· ο ίδιος, «Ημερολόγια τοίχου των εθνικοτοπικών συλλόγων: η περίπτωση των εν Αθήναις ναξιακών συλλόγων, 1980-2007», στον τόμο *Η έρευνα και διδασκαλία του υλικού πολιτισμού των νεωτέρων χρόνων στα ελληνικά πανεπιστήμια*, Εθνικό και Καποδιστριακό Παν/μιο Αθηνών, Τμήμα Φιλολογίας, Τομέ-

αποδήμων³⁸, έτσι και ο δανακιώτικος έχει καταστεί στη συνείδηση των μελών του:

1. ο εκφραστής του *τοπικού* μέσα στο ευρύτερο *εθνικό* πλαίσιο³⁹. Εν συνδυασμό προς το επόμενο (4) χαρακτηρίζεται ως θεσμός εθνικής πολιτικής ολοκλήρωσης.
2. ο συντηρητής και ενισχυτής της τοπικής δανακιώτικης παράδοσης στον αστικό χώρο της Αθήνας. Μεταφέρει *συμβολικά* την *τοπική ταυτότητα* στο σύγχρονο άστυ με ποικίλες δράσεις και εκφράσεις.
3. ο εξαγωγέας αστικού πολιτισμού στο χωριό, αφού διατυπώνει προτάσεις για τη διαχείριση του *τοπικού*, προσπαθεί να τον συντηρήσει και να τον ενισχύσει.
4. ο μοχλός για την επίλυση των καθημερινών τοπικών προβλημάτων, η συνείδηση της παραμελημένης ιδιαίτερης πατρίδας. Οι τοπικοί σύλλογοι (ειδικά μετά το 1974) έχουν επαναπροσδιορίσει εκ των πραγμάτων τη λειτουργία τους: λειτουργούν περισσότερο προς όφελος των γενέθλιων τόπων παρά των ξενιτεμένων μελών του⁴⁰, όπως απαιτούσε και καθόριζε ο πρωταρχικός σκοπός της συστάσεώς τους (πολλών ναξιακών ήδη από τον 19ο αι.). Η υπέρ του γενέθλιου τόπου δράση τους επιχειρεί να μειώσει την ανισορροπία που χαρακτηρίζει μεταπολεμικά τη σχέση άστεως-χωριού⁴¹, να επανορθώσει τυχόν αδικίες στον καταμερισμό των παρεχομένων από το Κράτος υπηρεσιών ή κονδυλίων ανάπτυξης, να βελτιώσει («να πολιτίσει» ή να «εκπολιτίσει») το οικιστικό και πνευματικό περιβάλλον του χωριού με τον ενδεδειγμένο – κατά τα Δ.Σ. τους – τρόπο. Από εδώ και εξής αναφέρονται βεβαίως άλλα προβλήματα και νέες καταστάσεις, που τροφοδοτούν με ένα ακόμη σύγχρονο θέμα προς μελέτη τη Σύγχρονη Λαογραφία.

Η εφημερίδα, ως «όργανο» του Συλλόγου των Δανακιωτών, πρέπει να επιτελέσει έναν δύσκολο διαμεσολαβητικό ρόλο: να γίνει ο ενδιάμεσος κρίκος μεταξύ του γενέ-

ας Βυζαντινής Φιλολογίας και Λαογραφίας, Αθήνα 2010, 467-515.

38. Για τους εθνικοτοπικούς συλλόγους βλ. ενδεικτικά Susan Buck Sutton, «Rural-urban migration in Greece», στο Michael Kenny, David I. Kertzer (eds), *Urban life in mediterranean Europe. Anthropological Perspectives*, Urbana University of Illinois Press 1983, 225-249· Μ. Μερακλής, *Λαογραφικά ζητήματα*, Μπούρας, Αθήνα 1989, 90 κ.ε· Μ. Γ. Σέργης, «Ημερολόγια τοίχου των εθνικοτοπικών συλλόγων: η περίπτωση των εν Αθήναις ναξιακών συλλόγων, 1980-2007», ό.π.· ο ίδιος, «Η εκδρομή ως προσκύνημα στον “ιερό” γενέθλιο τόπο: η πρώτη εκδρομή εθνικοτοπικού ναξιακού εν Αθήναις συλλόγου τον 20ό αιώνα στη γενέτειρα Νάξο», ό.π.· Ρέα Κακάμπουρα-Τύλη, *Ανάμεσα στο αστικό κέντρο και τις τοπικές κοινωνίες. Οι σύλλογοι της επαρχίας Κόνιτσας στην Αθήνα*. Πνευματικό Κέντρο Δήμου Κόνιτσας, Κόνιτσα· Δ. Ράπτης, «Η ανασυγκρότηση και η συμβολική επιβίωση της τοπικής πολιτισμικής ταυτότητας στην πόλη. Το παράδειγμα του Μιχαλιτσίου Ιωαννίνων», στο Μηνάς Αλεξιάδης (επιμ.), *Θητεία. Τιμητικό αφιέρωμα στον καθηγητή Μ. Γ. Μερακλή*, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Αθήνα 2002, 631-648.

39. Βλ. αναλυτικά στο Μ. Γ. Σέργης, «Η εκδρομή ως προσκύνημα στον “ιερό” γενέθλιο τόπο...», ό.π., 543 και αλλού.

40. Πρβλ. Susan Buck Sutton, «Rural-urban migration in Greece», ό.π., 242.

41. Πρβλ. Γ. Βοζικας, *Η συνοικία της Αγίας Μαρίνας στην Ηλιούπολη και το πανηγύρι της. Η καθημερινή ζωή και ταυτότητα της πόλης*, Αθήνα 2009, 180.

θλιου (κοινά βιωμένου) τόπου και του ανασυγκροτημένου του στο άστυ, αυτού που εκπροσωπεί ο Σύλλογος. Στο ευαίσθητο αυτό σημείο έγκειται η εις βάθος ανάλυση μιας συλλογικής εφημερίδας: **πώς θα πραγματώσει αυτόν τον στόχο; Η εδώ αναλύμενη το επιχειρεί:**

1. Με την προβολή κάθε δραστηριότητας τού εν Αθήναις Συλλόγου που στοχεύει στην ανάδειξη της δανακιώτικης ταυτότητας και συλλογικότητας: χριστουγεννιάτικοι χοροί, κοπή της πρωτοχρονιάτικης πίτας⁴², αποκριάτικες⁴³ και πασχалиνές εκδηλώσεις, εκδρομές ανά την Ελλάδα⁴⁴, γλέντια (ρεμπέτικο ξεφάντωμα⁴⁵, «παραδοσιακά» πανηγύρια στην Αθήνα⁴⁶), αιμοδοσίες⁴⁷, βραβεύσεις μαθητών που εισήχθησαν στα ΤΕΙ και τα ΑΕΙ, κλπ.

2. Με την παρουσίαση κάθε δραστηριότητας τού εν Αθήναις Συλλόγου στο χωριό, κυρίως τις καλοκαιρινές εκδηλώσεις, που αποτελούν, σε κάθε περίπτωση, την κορυφαία έκφραση πλέον του ναξιακού «συλλογικού κινήματος». Προηγείται όλων **το «πατροπαράδοτο» πανηγύρι του χωριού**, το οποίο αναλαμβάνει να διοργανώσει ο αθηναϊκός σύλλογος.

Το νεότερο στοιχείο των δανακιώτικων θερινών εκδηλώσεων αποτελεί η (συμπληρωματική του επίσιου χορού) διοργάνωση **μουσικής συναυλίας**. Έχουμε, δηλαδή, την εξής αντιστροφή: ενώ ο Σύλλογος εισήγαγε την πολιτισμική διαφορά στην πόλη, τώρα (με τη δράση του) «υποτάσσει» το *τοπικό* στο *αστικό/εθνικό*, **εισάγει στο τοπικό το μοντέλο μιας άγνωστης σχετικά μορφής αστικής κοινωνικότητας-διασκέδασης**, συμβάλλοντας ίσως στο **πέραςμα από τον αγροτικό κόσμο σ' αυτόν της υπαίθρου χώρας**⁴⁸.

Αν δεν απατώμαι, τη «μόδα» εισήγαγαν στο νησί οι Φιλωτίτες, οι οποίοι –εκτός του καθιερωμένου πια ετήσιου χορού τους της 17ης Αυγούστου⁴⁹– ξεκίνησαν τη διοργάνωση αυτόνομων συναυλιών⁵⁰. Αν η μέχρι προ τινος φολκλορική διοργά-

42. Κ. Χάκα, φ. 1 (Ιαν. - Μάρτ. 2009), 1.

43. Χάιδω Χάκα, φ. 1 (Ιαν. - Μάρτ. 2009), 1.

44. Χάιδω Χάκα, φ. 1 (Ιαν. - Μάρτ. 2009), 4.

45. Κ. Χάκα, φ. 4 (Οκτ. - Δεκ. 2009), 1.

46. Κ. Χάκα, φ. 4 (Οκτ. - Δεκ. 2009), 3.

47. Βλ. π.χ. στο φ. 11 (Ιούλ. - Σεπτ. 2011), 1.

48. Π. Πανόπουλος, «Επιστρέφοντας στον γενέθλιο τόπο: οι τοπικοί σύλλογοι και η πολιτισμική κατασκευή του τόπου», στο Ευθ. Παπαταξιάρχης (επιμ.), *Περιπέτειες της ετερότητας. Η παραγωγή της πολιτισμικής διαφοράς στη σημερινή Ελλάδα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006, 95, κ.α.

49. Βλ. ενδεικτικά Π. Πανόπουλος, «'Άμα ταιριάξει...': Φύλο, χρόνος και εντοπιότητα σ' ένα χωριό της Νάξου», στο Δήμητρα Γκέφου-Μαδιανού (επιμ.), *Εαυτός και 'Άλλος': Εννοιολογήσεις, ταυτότητες και πρακτικές στην Ελλάδα και τη Κύπρο*, Gutenberg, Αθήνα 2006, 205-227.

50. Κάτι σχετικά πρόσφατο, και σημαντικό όσον αφορά στα πολιτιστικά μας πράγματα σε περιόδους πολύπλευρης κρίσης: ο σύλλογος Φιλωτιτών το περασμένο καλοκαίρι διευκόλυνε τον λαϊκό συνθέτη Χρ. Νικολόπουλο να γιορτάσει –με το αζημίωτο γι' αυτόν– την πολύχρονη παρουσία του στον χώρο του ελληνικού τραγουδιού, με μια συναυλία στο Φιλότι. Νομίζω πως και ο Γιάννης Σπανός χρησιμοποίησε ως όχημα κάποιον άλλον ναξιακό σύλλογο, χωρίς ο τελευταίος να ωφεληθεί οικονομικά. Οι συναυλίες λαϊκών καλλιτεχνών οργανώνονταν τα τελευταία χρόνια με πρωτοβουλία των συλλόγων, αλλά –την

νωση του «παραδοσιακού» χορού από τον Σύλλογο αντλούσε υλικό από τις «παραδοσιακές» μουσικές επιτελέσεις, τώρα έχουμε πλήρη ανατροπή, με επιτελεστές του μουσικού θεάματος επί σκηνής και θεώμενους-ακροώμενους καταναλωτές «εθνικού» μουσικού πολιτισμού, **ενός πολιτισμού κατασκευασμένου αλλού**. Μια θεατρική παράσταση με προκαθορισμένους ρόλους, όπου η συμμετοχή του κοινού περιορίζεται στο λεκτικό επίπεδο (τραγουδι, επιδοκιμασίες) και εξωλεκτικό (κινήσεις, χειρονομίες, ό,τι θα αποκαλούσαμε «χορογραφίες του πλήθους»). Ο σκοπός είναι ίδιος (η οικονομική ενδυνάμωση του Συλλόγου), τώρα μάλιστα το *συμβολικό κεφάλαιο* εκάστου καλλιτέχνη εγγυάται ένα *ευκολότερο* και πλέον κερδοφόρο αποτέλεσμα, αν και πάντοτε ενέχει την έννοια του ρίσκου. *Ευκολότερο*, με την έννοια ότι δεν χρειάζεται χρονοβόρα και περίπλοκη προετοιμασία για την οργάνωση μιας συναυλίας εν σχέσει προς τον παραδοσιακό χορό του Συλλόγου.

Η εφημερίδα ευλόγως διαφημίζει αυτές τις συναυλίες, προβάλλει την επιτυχία τους. Ξεκίνησαν με τον Γιάννη Χαρούλη (δύο καλοκαίρια) και τον Βασίλη Σκουλά (Αύγουστο του 2009⁵¹). Έκτοτε ο Σύλλογος εγκατέλειψε αυτήν τη δραστηριότητα, επειδή το τότε νεοϊδρυθέν σωματείο *Πολιτιστική Εταιρεία Δανακού* (βλ. αναλυτικότερα παρακάτω) διοργάνωσε «παράλληλες» συναυλίες, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί συνωστισμός εκδηλώσεων και να μειωθούν τα οφέλη του Συλλόγου. Παλαιότερα, όπως πληροφορούμαι, οι συναυλίες επέφεραν κέρδος, επειδή υπήρχαν οι χορηγίες, σήμερα είναι επιζήμιες για τους διοργανωτές (έχει εκ των πραγμάτων μειωθεί και το καταβαλλόμενο εισιτήριο). Με προσκεκλημένους επώνυμους καλλιτέχνες –όπως οι παραπάνω– και ένα *ναξιακό «τοπικό» κοινό* που δεν έχει τις ευκαιρίες να συμμετάσχει σε ένα τόσο σημαντικό για το «πολιτιστικό καλοκαίρι» συμβάν, αλλά και με ένα «αθηναϊκό» που *τυγχάνει να διαβιού στην Αθήνα*, κρίνω πως (υπό άλλες συνθήκες) η επιτυχία των συναυλιών θα έπρεπε να θεωρηθεί σχεδόν εξασφαλισμένη και τα οικονομικά οφέλη του Συλλόγου ικανοποιητικά.

Το έτος 2007 ιδρύεται στο χωριό η **Πολιτιστική Εταιρεία Δανακού (Π.Ε.ΔΑΝ.)** με υπεύθυνη - «**πολιτιστικό διαχειριστή**» την κυρία Ματίνα Τσάφου. Η εταιρεία αναλαμβάνει τη διοργάνωση επιπρόσθετων συναυλιών στο χωριό κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, οι οποίες απέκτησαν ήδη εθνικό χαρακτήρα. Αναφέρομαι (π.χ.) σ' αυτές με τον Αλκίνοο Ιωαννίδη⁵² (εικ. 2), τους Χαϊνήδες⁵³, τους Χαρούλη, Μεράντζα, Γκεσούλη, Σαββόπουλο⁵⁴, Κότσιρα, Λουδοβίκο των Ανωγείων, με τη Γιώτα Νέγκα κ.ά. Η προαναφερθείσα εταιρεία είναι μία από τις πολλές **εταιρίες πολιτισμικής παραγωγής**⁵⁵. Διαχειρίζεται τον πολιτισμό, αφού επιλέγει τις μεθόδους εκείνες

περίοδο της κρίσης ιδιαίτερα– η επαρχία είναι πλέον «μία κάποια λύσις» για τους καλλιτέχνες.

51. Χάιδω Χάκα, φ. 2 (Απρ. - Ιούν. 2009), 2.

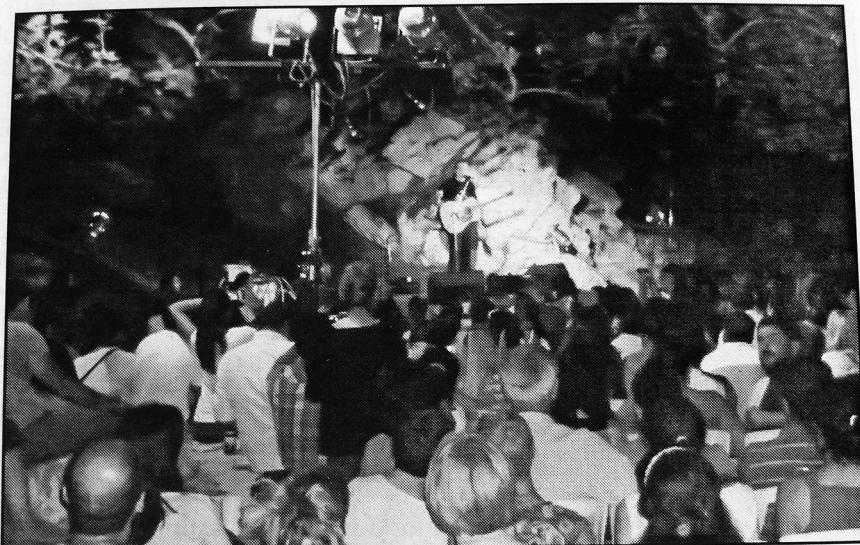
52. Στο φ. 15 (Ιούλ. - Σεπτ. 2012), 1, 3.

53. Στο φ. 7 (Ιούλ. - Σεπτ. 2010), 1.

54. Βλ. στο φ. 11 (Ιούλ. - Σεπτ. 2011), 1.

55. Ντίνα Κόνσολα, *Πολιτιστική ανάπτυξη*, Παπαζήσης, Αθήνα 2006· Ευ. Μπιτσάνη, *Πολιτιστική*

Ο Αλκίνοος στο Δανακό!

Οι εντυπώσεις ενός θεατή..

Η ΠΕΔΑΝ όπως κάθε χρόνο και στα πλαίσια μιας πολιτιστικής αναβάθμισης που επιχειρεί για το χωριό μας, οργάνωσε μια συναυλία. Στις 22 Αυγούστου λοιπόν, καλεσμένος στο Δανακό, όπως και πριν από δυο χρόνια, ο Αλκίνοος Κωνσταντίνος. Ο κορυφαίος θρωύ στην Ελλάδα

εικόνα 2

και τις τεχνικές που κρίνει ότι τον ενδυναμώνουν.

Το ζήτημα που με ενδιαφέρει εδώ ως λαογράφο –απλώς το θίγω– είναι οι ενδοτοπικές αντιπαλότητες που αναφύονται από τέτοιου είδους πρωτοβουλίες, και οι οποίες συνήθως επιδέχονται πολλές ερμηνείες και καταλογισμούς κινήτρων. Έχω ανάλογα παραδείγματα από την επιτόπια έρευνά μου στη Θράκη, με αρνητικές επιπτώσεις στην ίδια τη συνοχή του κοινωνικού ιστού των χωριών που παρατηρήθηκαν, αφού πρόκειται για δημιουργία διπόλων (δεύτερων πολιτιστικών συλλόγων εντός του ίδιου χωριού) με αφορμές και αιτίες πολυποίκιλες. Στην περίπτωση του Δανακού τουλάχιστον οι έδρες των δύο «οργανισμών» και οι αρμοδιότητές τους ορίζονται σαφέστατα. Ως ενεργός συμμετοχος στα ναξιακά πολιτιστικά πράγματα, γνωρίζω *ασφαλώς* ότι η κίνηση αυτή δεν βρήκε ευμενή υποδοχή από τα μέλη του Συλλόγου.

Επισημαίνω ότι η *μη ευμενής υποδοχή* δεν προήλθε από αυτήν καθ' εαυτήν την ίδρυση του νέου σωματείου, αλλά από το γεγονός ότι **επέλεξε να παρουσιαστεί**

στα πολιτιστικά πράγματα του χωριού με τρόπο «ανορθόδοξο». Γνωρίζω ότι η κριτική που άσκησε ο Σύλλογος για τη δραστηριότητα της Π.Ε.ΔΑΝ. ξεκίνησε εξ αιτίας της πρωτοβουλίας της να διοργανώσει δύο επιπλέον συναυλίες τον Αύγουστο του 2009 (έτος που εμφανίσθηκε στα πολιτιστικά δρώμενα του χωριού) χωρίς καμία εκ των προτέρων συνεννόηση με το Δ.Σ. του Συλλόγου (σχετικά με τις πιθανές ημερομηνίες πραγματοποίησής τους, ώστε να μη συμπέσουν με τις θερινές δράσεις τους, με τη διαθεσιμότητα του χώρου της συναυλίας, κλπ.). Η μονομερής δράση της θεωρήθηκε από το Δ.Σ. του Συλλόγου (και από τα μέλη του) ως κίνηση **υπονομευτική** της πολυετούς δραστηριότητάς του στο χωριό. Ο Σύλλογος –ως εκ τούτων– απεσύρθη από την έως τότε επιτυχημένη δραστηριότητά του (της διοργάνωσης συναυλιών), ώστε να αποφευχθούν οι εντάσεις στην τοπική κοινωνία. Επιπλέον, πληροφορούμαι από έγκυρη πηγή (και «διασταυρώνω» την πληροφορία από την «άλλη πλευρά») ότι η **στάση** του Συλλόγου απέναντι στους «πατριωτικούς» σκοπούς και τους στόχους της Π.Ε.ΔΑΝ. (λόγου χάριν, δημιουργία βιβλιοθήκης στο χωριό) υπήρξε μέχρι σήμερα *εμπράκτως* φιλική: διαθέτει τον αναγκαίο εξοπλισμό του για να πραγματοποιηθούν οι συναυλίες της ή αποφεύγει επιμελώς (όπως παρατηρώ από το «ενδότερο») διάβασμα των σχετικών κειμένων που δημοσιεύει στην εφημερίδα) να αναφερθεί στο ζήτημα.

3. Με την ανάδειξη της πορείας του ίδιου του Συλλόγου. Οι εποχές της ακμής του «συλλογικού κινήματος» παρήλθαν, ο Σύλλογος δραστηριοποιείται σε δύσκολους καιρούς. Η δραματική –όπως την μεταφράζω– έκκληση *«Ελάτε στο Σύλλογο»* στην πρώτη σελίδα του 20ού φύλλου, το περιεχόμενο του κυρίου άρθρου στο ίδιο (*«Είναι καιρός να προχωρήσουμε σε ουσιαστικό και ειλικρινή διάλογο που θα αφορά δυστυχώς τη συνέχιση της ύπαρξης της Αδελφότητας. Ναι! Όσο κι αν δεν είναι εύηχο, είναι όμως αληθινό»* και το *«Κάλεσμα στους νέους μας»*⁵⁶) δείχνουν τη δύσκολη πορεία που έχει να πορευθεί στο άμεσο μέλλον ο θεσμός.

Επιβεβαιώνω –από την προσωπική μου εμπειρία στα διοικητικά των ναξιακών συλλόγων– ότι η ύπαρξή τους σήμερα δικαιολογείται από την αυτοθυσιαστική εμμονή κάποιων μελών του συμβουλίου τους να συντηρήσουν –πάση θυσία– έναν θνήσκοντα πλέον θεσμό⁵⁷. Έχω ιδίαν πείραν τού πώς συγκροτούνται τα ψηφοδέλτια των υποψηφίων για τα Δ.Σ. των συλλόγων, πόσοι συμμετέχουν

56. Στο φ. 20 (Οκτ. - Δεκ. 2013), 1 και 5.

57. Ακριβέστερα: σήμερα ευρισκόμεθα στη φάση της δειλής αναπροσαρμογής του ρόλου αυτών των συλλόγων, οι οποίοι θα στηρίζουν πλέον τις αποφάσεις των τοπικών παραγόντων και θα στραφούν στις ανάγκες των αποδήμων Ναξιωτών, στη συμμετοχή στο κοινωνικό γίγνεσθαι της περιοχής δραστηριοποίησής τους και στην, ανεπιτυχή μέχρι τώρα, προσπάθεια να αρθρώσουν επιτέλους συνεκτικό πολιτιστικό λόγο. Ο υπεραιωνόβιος κοινωνικός θεσμός θα κλείσει τον κύκλο του αν δεν εκσυγχρονισθούν οι δομές και οι δράσεις τους και δεν υιοθετήσουν σύγχρονα μέσα επικοινωνίας σε παραδοσιακές και νεοφυνείς δραστηριότητες. Το «κενοτάφιο των γραφείων της οδού Μάρνη» σε σύγκριση με τις λέσχες των συλλόγων στο Γαλάτσι υποδεικνύει μια πορεία.

στις εκλογικές διαδικασίες, πόσοι από τους εκλεγέντες δίνουν το «παρών» στις συνεδριάσεις των Δ.Σ., πόσοι αναλαμβάνουν ενεργητικούς ρόλους προς επίτευξη των κοινά καθορισμένων στόχων⁵⁸, κ.τ.τ.

Τα Δ.Σ. των συλλόγων των ετεροδημοτών που δημιουργήθηκαν στην Αθήνα από τη δεκαετία του 1970 κ.ε. πλασιώθηκαν ενθέρμως από τότε νεαρούς και μεσήλικες, αλλά όλοι αυτοί πλέον έχουν –και λόγω ηλικίας– «αποστρατευθεί». Τα καλύτερα παιδιά κουράστηκαν και γύρισαν στο σπίτι... **Η σημερινή νεολαία τους**, στην πλειοψηφία της (για τους προαναφερθέντες λόγους) **αρνείται να συνδράμει έναν θεσμό στην αναγκαιότητα του οποίου δεν πιστεύει**. Το υπόλοιπο μέρος της απλώς δεν ενδιαφέρεται... Η εικόνα των γραφείων των ναξιακών «συλλόγων» στην έδρα της Ο.ΝΑ.Σ. στην Αθήνα, στην οδό Μάρνη, είναι ο διαυγέστερος καθρέπτης της σημερινής τους εικόνας.

10. Η εφημερίδα ως μέσον έκφρασης του «τοπικού» και της δανακιώτικης ταυτότητας

Η ανάδειξη της *τοπικής ταυτότητας* συνιστά μια διαδικασία *αυτογνωσίας*, που χρησιμοποιεί και πάλι ως όχημα *τη γνώση και τη βίωση της ιστορίας και της λαογραφίας του τόπου*. Δεν χρειάζεται να αναφερθώ διά μακρών στη χρήση των δύο αυτών οριζουσών της ταυτότητας ως πρώτιστων όρων για την εθνική αυτογνωσία, άρα και την τοπική. Η γνώση της ιστορικής παρουσίας του χωριού και της προσφοράς του στον ναξιακό πολιτισμό θα καταστεί για την εφημερίδα επιχείρημα για ισότιμη μεταχείρισή του στη ναξιακή –τουλάχιστον– πραγματικότητα.

Τα **διακριτικά στοιχεία της τοπικής παράδοσης** που προβάλλονται διαρκώς στην εφημερίδα είναι:

10.1. Ο λαϊκός της πολιτισμός. Παρουσιάζονται κάποιες όψεις του: ο Τρυός, τον οποίο ο Πρόεδρος του Συλλόγου υπόσχεται ότι θα ανακατασκευάσει⁵⁹, οι νερόμυλοι ως διακριτά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς του χωριού⁶⁰, λαϊκές παραδόσεις για την εκκλησία του χωριού⁶¹, ο παραδοσιακός γάμος⁶², έθιμα

58. Ίσως ο δανακιώτικος σύλλογος να αποτελεί ακόμη εξαίρεση. Κατά έγκυρες πληροφορίες μέλους του Δ. Σ. του, τα συμβούλια του λειτουργούν με απαρτία και ο κάθε σύμβουλος έχει αναλάβει συγκεκριμένο ρόλο. Τη σύνθεσή του αποτελούν σήμερα πέντε μέσσης ηλικίας άτομα και δύο νέοι, εκ των οποίων ο ένας είναι φοιτητής και ο άλλος ιδιωτικός υπάλληλος. «Εξωσυλλογικά» προσφέρουν υπηρεσίες η Κωνσταντίνα Χάκα (η επιμελήτρια της ύλης), ο Άκης Πέμπος (υπεύθυνος ύλης της εφημερίδας), ο Στέλιος Δρυμαλίτης (ο τ. Πρόεδρος του Συλλόγου), κ.ά.

59. Αναστ. Παγωνίδου-Δρυμαλίτου, φ. 2 (Απρ. - Ιούν. 2009), 4 και 6.

60. Κων/να Χάκα, φ. 1 (Ιαν. - Μάρτ. 2009), 3.

61. Α. Τσάφος, φ. 4 (Οκτ. - Δεκ. 2009), 2.

62. Κ. Χάκα, φ. φ. 4 (Οκτ. - Δεκ. 2009), 2.

των απόκρεων⁶³, τα ρακοβγαλήματα⁶⁴, οι «Κουδουνάτοι» του χωριού⁶⁵, η λαϊκή ενδυμασία⁶⁶, η δημιουργία του «Μουσείου Χαλκορήνης και Λαϊκών Ποιητών Νάξου»⁶⁷, κ.ά. Η παρουσίασή τους γίνεται βέβαια υπό το πνεύμα μιας νοσταλγικής αναδρομής στα περασμένα, υπό την επίδραση της ισχυρής –σ’ αυτές τις περιπτώσεις– ανάμνησης⁶⁸. Τονίζω ιδιαιτέρως τις αναμνηστήριες –νοσταλγικού χαρακτήρα– αφηγήσεις κάποιων στιγμών από «τον κύκλο του χρόνου», (π.χ.) «Τα ωραιότερα κάλαντα της ζωής μου», όπου η προσωπική αφήγηση και το προσωπικό βίωμα εκπροσωπούν τη συλλογική μνήμη και την εμπλουτίζουν με το προσωπικό βίωμα⁶⁹. Η Μ. Κρασσά αναπαριστά νοσταλγικά τα «Πατρικά νοσταλγικά χρόνια περασμένα στο χωριό του πατέρα μου, Δανακό»⁷⁰, η Χαλκορήνη την επίσκεψη του ρωσικού δορυφόρου το 1957⁷¹, τις εκλογές του 1961⁷², τα μουσικά όργανα (τζαμπούνα και ντουμπάκι)⁷³, τα Θεοφάνεια⁷⁴.

10.2. Η «ιδία» τοπική Ιστορία

10.2.1. Τα ιστορικά γεγονότα

Η ταυτότητα του Δανακιώτη –όπως και κάθε άλλου– ερείδεται (συν τοις άλλοις) στη γνώση και τη βίωση του ιστορικού παρελθόντος του. Το *παρελθόν* (το «άχθος της ιστορίας» κατά τον Χέγκελ⁷⁵) στην αρθρογραφία της εφημερίδας είναι και πάλι *παρόν*, με ποικίλους τρόπους⁷⁶. Η πρόοδος του χωριού, η έξοδος του από το απογοητευτικό παρόν περνούν μέσα από τη διαχείριση της ιστορίας του. Ποιας ιστορίας του; Για την εφημερίδα η χρήση της *τοπικής ιστορίας* (ως μέσου προβολής του παρελθόντος στο παρόν, ως μέσου αυτογνωσίας, ως *συλλογικού αισθήματος*) σταματά στο εθνικό ορόσημο του 1940. Το *παρελθόν* έρχεται και πάλι να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης με τέτοιο τρόπο που να συμβάλει στη λειτουργία του παρόντος (*η κοινωνική λειτουργία της ιστορίας*, του Λυσιέν

63. Στο φ. 5 (Ιαν. - Μάρτ. 2010), 4.

64. Στο φ. 8 (Οκτ. - Δεκ. 2010), 4.

65. Κ. Χάκα, φ. 13 (Ιαν. - Μάρτ. 2012), 6.

66. Στο φ. 15 (Ιούλ. - Σεπτ. 2012), 1, 4.

67. Στο φ. 18 (Απρ. - Ιούν. 2013), 1-2.

68. Μερακλής 1989, 123.

69. Βλ. π.χ. Ειρήνη Χάλκου, στο φ. 5 (Ιαν. - Μάρτ. 2010), 2.

70. Στο φ. 5 (Ιαν. - Μάρτ. 2010), 4.

71. Στο φ. 7 (Ιούλ. - Σεπτ. 2010), 2.

72. Στο φ. 8 (Οκτ. - Δεκ. 2010), 3.

73. Λ. Τσάφος, στο φ. 17 (Ιαν. - Μάρτ. 2013), 1, 3.

74. Στο 17 (Ιαν. - Μάρτ. 2013), 5.

75. Αναφέρεται στο Ζακ Λε Γκοφ, *Ιστορία και μνήμη*, μετάφρ. Γ. Κουμπουρλής, Νεφέλη, Αθήνα 1998, 25.

76. Για το εκρηκτικό αυτό δίπολο βλ. πρόχειρα Ζακ Λε Γκοφ, ό.π., 25 κ.ε.

Φεβρ). Ας προσθέσουμε σε αυτά την τάση των ατόμων να προσκολλώνται στο παρελθόν (απαξιώνοντας το παρόν), που έχει ερμηνευθεί (επιπλέον) ως μια εσώτατη ανάγκη να συνδεθούν με ό,τι προϋπήρξαν ως κοινότης/εθνότης, και μάλιστα με «χρυσούς αιώνες» της ακμής τους⁷⁷. Πρόκειται για την υπαρξιακή, ασύνειδη ενίοτε, ανάγκη του ανθρώπου να ανεύρει νόημα ζωής. Συνεπώς, και επιπλέον, το παρελθόν «εροποιείται» από τον λαό, λόγω της κοσμολογικής αντίληψης της κυκλικής δομής του χρόνου, της αέναης ανακύκλησης των πάντων, σύμφωνα με την οποία το παρόν (και ό,τι συμβαίνει σε αυτό) είναι απλή επανάληψη αυτού που συνέβη κάποτε για πρώτη φορά (illo tempore, του Μ. Ελιάντε⁷⁸). Η αντικειμενική όμως (αδήριτη ιστορική αλήθεια) εκπέμπει το δηλητηριώδες βέλος της: **το χωριό έχει τα εχέγγυα να μιλά για δημιουργικό παρόν;** Οι συντάκτριες και οι αρθρογράφοι της πάντως, όπως θα φανεί παρακάτω, επιχειρούν παντοιοτρόπως να απαντήσουν θετικά, αρκούμενες/οι στα λιγοστά στοιχεία που τους προσκομίζει το «ασθενικό παρόν».

Από τα ιστορικά άρθρα που φιλοξενήθηκαν στην εφημερίδα επιλέγω: το αφιέρωμα στα 80χρονα από την ίδρυση του Συλλόγου (1932, «Αδελφότης των Απανταχού Δανακιωτών Νάξου 'Η Ζωοδόχος Πηγή'»⁷⁹), δυο κείμενα για την Κατοχή («Το ΟΧΙ του 40», της Ειρήνης Χάλκου, συνοδευμένο από ένα ερωτικό ποίημα⁸⁰). Η ποιήτρια δίνει με το δικό της ύφος ένα σαφές περίγραμμα των ημερών της Κατοχής⁸¹, ένα ιστορικό σημείωμα του 1890⁸², την ανατυπωμένη από το περιοδικό *Ναξιακά* εργασία, σε δύο συνέχειες, του αειμνήστου Ν. Κεφαλληνιάδη για το χωριό (ιστορία, θρύλοι, παραδόσεις, μνημεία του⁸³), μια αναδημοσίευση άρθρου (του Μανόλη Χατζηπέτρου από *Τ' Απεράθου*, «Καλοκαίρι στο Δανακό»⁸⁴), την ιστορία της αξιωματικού οικογένειας Τσάφου του Ν. Λεβιογιάννη⁸⁵ (θέμα που ανέδειξε με μια όμορφη εκδήλωση στη λέσχη του στην Αθήνα ο Σύλλογος⁸⁶), την έρευνα των μαθητών του Δημοτικού για τη μαθητική ζωή στο χωριό από τα προπολεμικά έτη μέχρι προσφάτως⁸⁷ και τις αφηγήσεις του Χατζηδονικόλα⁸⁸.

77. Μ. Ελιάντε, *Κόσμος και ιστορία. Ο μύθος της αιώνιας επιστροφής*, μετάφρ. Στρ. Ψάλτου, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999.

78. Μιρτσέα Ελιάντε, *Κόσμος και ιστορία...*, ό.π.: ο ίδιος, *Το ιερό και το βέβηλο*, μετάφρ. Ν. Δεληβοριάς, Αρσενίδης, Αθήνα 2002.

79. Στο φ. 12 (Οκτ. - Δεκ. 2011), 1.

80. Φ. 3 (Ιούλ. - Σεπτ. 2009), 3.

81. Στο φ. 11 (Ιούλ. - Σεπτ. 2011), 2.

82. Στο φ. 14 (Απρ. - Ιούν. 2012), 2.

83. Βλ. στο φ. 20 (Οκτ. - Δεκ. 2013), 1, 3 και στο 21 (Ιαν. - Μάρτ. 2014), 4.

84. Στο φ. 21 (Ιαν. - Μάρτ. 2014), 8.

85. Στο φ. 7 (Ιούλ. - Σεπτ. 2010), 1, 4.

86. Στο φ. 14 (Απρ. - Ιούν. 2012), 1, 3.

87. Στο φ. 2 (Απρ. - Ιούν. 2009), 6.

88. Στο φ. 10 (Απρ. - Ιούν. 2010), 3, 6 και σε επόμενα φύλλα.

10.2.2. Τα πρόσωπα

Τοπική ταυτότητα είναι τα πρόσωπα, επειδή η ιστορία (η βάση της ταυτότητας) είναι πρόσωπα, άνθρωποι, αίμα. Σε όλους τους εθνισμούς, τους εθνικισμούς, τους τοπικισμούς τα πρόσωπα θεωρούνται δημιουργήματα του πολιτισμού που τα γέννησε, οι εκφραστές του, τον αντιπροσωπεύουν, τον εκπροσωπούν. Άρα, η επιτυχημένη πορεία μιας προσωπικότητας σε οποιοδήποτε πεδίο του πολιτισμού συνδέεται άμεσα με τον γενέθλιο χώρο, η επιτυχία της είναι και επιτυχία του τόπου που γεννήθηκε. Η γη της ιδιαίτερης πατρίδας, το πεδίο του πολιτισμού, βλασταίνει πρόσωπα που έχουν ποτισθεί από το αίμα-χυμούς της. Οι ρίζες οι καταγωγικές είναι και βιολογικές. Πρόκειται για ιδέες που καλλιεργήθηκαν τον 19ο αι. στο πλαίσιο της ιδρύσεως των εθνικών κρατών και προέρχονται από το ιδεολογικό οπλοστάσιο του **γερμανικού ρομαντισμού**. Η ρομαντική αντίληψη για το έθνος το έβλεπε ως ένα σώμα, έναν ζωντανό οργανισμό. Η πατρίδα είναι η μητέρα όλων των παιδιών που γεννήθηκαν/βλάστησαν στον γεωγραφικό της χώρο, **το έθνος είναι μία οικογένεια**. Τα πρόσωπα που μεγαλούργησαν –ως ατομικότητες φυσικά– γεννήθηκαν στη μεγάλη οικογένεια και της *μικρής πατρίδας*, κατ' επέκτασιν, άρα είναι μέλη της, και οποιαδήποτε τιμή περιποιείται στο πρόσωπό τους, αντανακλά και στο ατομικό *εγώ* των υπολοίπων. Θυμίζω αυτήν την βιωμένη και εκ μέρους μου **σωματοποίηση του έθνους**, του εθνικού σώματος, στους λόγους των απριλιανών δικτατόρων: το νοσουν ελληνικό σώμα έπρεπε να τεθεί σε γύψο για να θεραπευθεί, λες και ο γύψος είναι θεραπευτικό υλικό, εκτός αυτού των καταγμάτων. Για τον βαλλόμενο τότε κόσμο της Δημοκρατίας βέβαια, που αντέστρεψε τα φληναφήματα των Απριλιανών, ο γύψος σήμαινε το καλούπωμα της δημοκρατίας, την επιβολή των ορίων της ανθρώπινης δράσης γενικώς.

Σε αυτό το πλαίσιο κρίνω πως πρέπει να ερμηνευθούν οι συνεχείς αναφορές της εφημερίδας στην «ποιήτρια της καρδιάς μας»⁸⁹ Χαλκορήνη, το εκτενές αφιέρωμα σ' αυτήν με αφορμή την τιμητική βραδιά που της διοργάνωσε ο Σύλλογος στις 22 Νοεμβρίου 2009 στο Πνευματικό Κέντρο του δήμου Γαλατσίου⁹⁰, τις συναντήσεις μαζί της⁹¹, την έξοδό της από τη ζωή⁹². Ή, τις αναφορές της εφημερίδας στον συγγραφέα Κ. Χουζούρη⁹³, στη Ράνια Φουρλάνου⁹⁴, στη στιχουργό Σοφία Χάλκου⁹⁵, στον Β. Τσάφο που κατέκτησε δις το στέμμα του πρωταθλητή Ελλάδος στο Πανελ-

89. Χάιδω Δρυμαλίτου, φ. 2 (Απρ. - Ιούν. 2009), 3.

90. Στο φ. 4 (Οκτ. - Δεκ. 2009), 1, 4, 5.

91. Στο φ. 6 (Απρ. - Ιούν. 2010), 1, 4. - Αναστ. Δρυμαλίτου-Παγωνίδου, φ. 19 (Ιουλ. - Σεπτ. 2013), 1, 4.

92. Κ. Χάκα, στο φ. 13 (Ιαν. - Μάρτ. 2012), 1, 4-5, 7.

93. Στο φ. 7 (Ιουλ. - Σεπτ. 2010), 6.

94. Στο φ. 10 (Απρ. - Ιούν. 2010), 1, 5.

95. Στο φ. 14 (Απρ. - Ιούν. 2012), 8.

λήνιο Πρωτάθλημα Κατάν και εκπροσώπησε τη χώρα μας επιτυχώς στο Έσπεν⁹⁶, στη Σόνια-Λίζα Κέντερμαν (είναι η μητέρα της Δανακιώτισσα, αρκεί κι αυτό), στον Γ. Δ. Χάλκο, δρομέα αγώνων αντοχής⁹⁷, στη Δέσποινα Χάλκου για την πρωτιά της στο Λύκειο Τραγέας το 2014⁹⁸. Η επιτυχία της ποδοσφαιρικής ομάδας του χωριού στο τουρνουά ποδοσφαίρου που οργάνωσε η Επιτροπή Νέας Γενιάς της Ο.ΝΑ.Σ.⁹⁹ γίνεται και αυτή αντικείμενο εκμετάλλευσης. Από το φ. 7 κ.ε. ο Βασίλης Τσάφος αναλαμβάνει την αθλητική στήλη της εφημερίδας, όπου περιγράφει αναλυτικά την πορεία του και την επιτυχή πορεία της δανακιώτικης ποδοσφαιρικής ομάδας κατά τον δεύτερο χρόνο του θεσμού, που κατέληξε με την κατάκτηση της β' θέσης από την ομάδα του Δανακού, άρα «*με άσχημο για τον Δανακό τρόπο*» όπως ισχυρίζεται, αφού δεν επρώτευσε¹⁰⁰. Είναι τα ψήγματα του δημιουργικού παρόντος που αναζητά ως χρυσάφι η εκδοτική ομάδα, όπως προανέφερα.

Βεβαίως *ιστορία - μνήμη - ταυτότητα* συνθέτουν και τα «ανώνυμα» πρόσωπα, οι καθημερινοί άνθρωποι, οι οικείοι μας. Η αναγγελία των απλών καθημερινών τους επιδόσεων στον στίβο της ζωής, αλλά και του θανάτου κάποιων άλλων ή των μνημοσύνων τους, πέραν της τυπικής ανακοινώσεώς τους, συνοδεύονται από μακροσκελή στιχουργήματα οικείων και άλλων συγχωριανών ή με εκτενή κείμενα των συγγενών τους¹⁰¹. Ο ατομικός θρήνος για την απώλεια μιας ζωής ή ο έπαινος για μια επιτυχία καθίστανται **δημόσιοι** πλέον. Είναι τα **Κοινωνικά** (βαπτίσεις, θάνατοι, δωρεές, συγχαρητήρια), αυτές οι καθημερινές ιστορίες ζωής, γεμάτες πόνο, χαρά, ανθρωπιά. Επιλέγω να αναφερθώ –εντελώς ενδεικτικά– στον εύλογο παρατεταμένο έντυπο θρήνο για τον αδόκητο θάνατο της 23χρονης Μαρίας Γκαρδάση¹⁰².

10.2.3. Μνήμη - ιστορία των τοπόσημων του χωριού

Στη σύγχρονη Λαογραφία οι έννοιες *πολιτισμός* και *τόπος* είναι άρρηκτα συνδεδεμένες, όχι βέβαια στον βαθμό που τις θέλουν οι απανταχού εθνικιστές: ο τόπος είναι πολιτισμός, αφού ο άνθρωπος, που επεμβαίνει στον φυσικό χώρο και τον μετατρέπει σε τόπο¹⁰³. Ποια *τοπόσημα* επιλέγεται να παρουσιασθούν; Το Βασιλείον Δημοτικό Σχολείο¹⁰⁴ (ιδρύθηκε το 1890) στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης με ομότιτλο θέμα που είχε επιλέξει ο δάσκαλος του χωριού Αλ. Παπαδόπουλος¹⁰⁵, η

96. Στο φ. 14 (Απρ. - Ιούν. 2012), 1 και στο 16 (Οκτ.-Δεκ. 2012), 6.

97. Αναστασία Δρυμαλίτου-Παγωνίδου, στο φ. 21 (Ιαν. - Μάρτ. 2014), 3.

98. Στο φ. 21 (Ιαν. - Μάρτ. 2014), 1.

99. Στο φ. 6 (Απρ. - Ιούν. 2010), 1, 3.

100. Βλ. π.χ. στο φ. 8 (Οκτ. - Δεκ. 2010), 1 και 3 και φ. 9 (Ιαν. - Μάρτ. 2011), 1,3.

101. Βλ. π.χ. στο φ. 5 (Ιαν. - Μάρτ. 2010), 7.

102. Στο φ. 20 (Οκτ. - Δεκ. 2013), 6-7.

103. Βλ. ενδεικτικά Β. Νιτσιάκος, *Χτίζοντας το χώρο και τον χρόνο*, Οδυσσέας, Αθήνα 2003, 97-99.

104. Χ. Δρυμαλίτου, φ. 1 (Ιαν. - Μάρτ. 2009), 3.

105. Βλ. φ. 3 (Ιουλ. - Σεπτ. 2009), 7.

Αγ. Παρασκευή της Ροπικής,¹⁰⁶ η «Ίσα Στράτα» (το μονοπάτι που ξεκινούσε από τη Βρύση και οδηγούσε προς την Αγία Μαρίνα και αλλού)¹⁰⁷ και τρεις καθαρά κοινωνικοί χώροι, τα καφενεία του χωριού: του Στεφάνου, του Εμποροδημήτρη¹⁰⁸ και του Γιάννη Φλώρακα¹⁰⁹. Για το τελευταίο γράφει η Χαλκορήνη και αναπαριστά –συν τοις άλλοις– κάποιες ενδιαφέρουσες παραμέτρους (όψεις της μεταβολής) της λαϊκής διασκέδασης στο χωριό κατά τα μεταπολεμικά χρόνια: «*Μαγαζί διασκεδαστικό και χαρούμενο, γιατί έπαιζε βιολί ο ίδιος ο Φλώρακας, μαθητής του αξέχαστου Σταμάτη Μπαρδάνη. (...) Είχε και πικάπ, που τότε το είχανε λίγοι. Το έβαζε κάθε βράδυ στη μαρμαρένια σκάλα και ξεσήκωνε το χωριό, μαζεύοντάς τους όλους. Μεζέδες, μπριζόλες, ρέγγες, σαρδέλλες, με άφθονο κρασί και ρακί με σύκα...*».

10.3. Η λαϊκή στιχουργική

Ασφαλώς ο Δανακός ανήκει στα ναξιακά «χωριά που στιχουργούν», όπου η προφορική ποίηση αποτελεί καθημερινή άσκηση και βίωμα, όπως στο χωριό με το οποίο έχει άμεση πολιτισμική επαφή, εννοώ τ' Απεράθου¹¹⁰. Ίσως θα πρέπει να το αποδώσουμε εν μέρει στον απεραθίτικο εποικισμό του. Η εφημερίδα προβάλλει κατά κόρον αυτό το διακριτικό στοιχείο της δανακιώτικης ταυτότητας. Αναφέρω μερικά ονόματα λαϊκών ποιητών που αποδελτίωσα, με την παρατήρηση ότι ο πραγματικός αριθμός τους είναι μεγαλύτερος, αλλά για διάφορους λόγους η φωνή τους δεν γίνεται έντυπος λόγος: Χαλκορήνη, Κυριακή Χάλκου-Βιτζηλαίου¹¹¹, Λ. Τσάφος, Δ. Τσάφος / Μιμίκος¹¹², Στέφ. Μηλιδάκης - Μηλιός¹¹³, Ευδοκία του Μπατιδονικόλα-Μικρούδαινα¹¹⁴, Κυριακή Χάλκου-Βιτζηλαίου¹¹⁵, Λευτέρης Τσάφος¹¹⁶, Μαρίνα Δρυμαλίτου¹¹⁷, Δέσποινα Χάλκου (Πιπίνα)¹¹⁸, Νικολαΐδαινα¹¹⁹, Κούλα Βάσιλα (Του Μικρού)¹²⁰, Στέλιος Παπαδονικόλας¹²¹, Ν. Βιτζηλαίος¹²², Μαρία Κρασσά - Λιμοκοντόρου¹²³, κ.ά.

106. Αντ. Τζιώτης, «Στην Αγία Παρασκευή της Ροπικής», στο φ. 7 (Ιουλ. - Σεπτ. 2010), 7.

107. Χάιδω Δρυμαλίτου (του Μήτσακα), στο φ. 10 (Απρ. - Ιούν. 2010), 8.

108. Ειρ. Χάλκου, «Άλλη μια φορά γράφω για την περασμένη ζωή», στο φ. 9 (Ιαν. - Μάρτ. 2011), 2.
109. Στο φ. 12 (Οκτ. - Δεκ. 2011), 2.

110. Αντ. Φλ. Κατσουρός, *Ένα χωριό στιχουργεί*, Αθήνα 1974.

111. Στο φ. 4 (Οκτ. - Δεκ. 2009), 3.

112. Στο φ. 5 (Ιαν. - Μάρτ. 2010), 5.

113. Στο φ. 6 (Απρ. - Ιούν. 2010), 5.

114. Βλ. π.χ. στο φ. 6 (Απρ.-Ιούν. 2010), 6 ή στο φ. 9 (Ιαν. - Μάρτ. 2011), 6.

115. Στο φ. 7 (Ιουλ.- Σεπτ. 2010), 5 και 17 (Ιαν.- Μάρτ. 2013), 7.

116. Στο φ. 8 (Οκτ. - Δεκ. 2010), 7.

117. Βλ. π.χ. στο φ. 10 (Απρ. - Ιούν. 2010), 7 και στο φ. 11 (Ιουλ. - Σεπτ. 2011), 7.

118. Στο φ. 11 (Ιουλ. - Σεπτ. 2011), 7.

119. Φ. 13 (Ιαν. - Μάρτ. 2012), 7.

120. Στο φ. 15 (Ιουλ. - Σεπτ. 2012), 7 και φ. 21 (Ιαν. - Μάρτ. 2014), 1, 5.

121. Στο φ. 15 (Ιουλ. - Σεπτ. 2012), 7.

122. Στο φ. 20 (Οκτ. - Δεκ. 2013), 7.

123. Στο φ. 21 (Ιαν. - Μάρτ. 2014), 7.

Οι παραπάνω είναι οι συνεχιστές των εκατοντάδων περιπτώσεων ελλήνων ποιητών του 19ου αι.¹²⁴. Ο Π. Βράβιλας Αρμένης είχε χαρακτηρίσει τον ελληνικό λαό «ποιητικώτατον λαόν της οικουμένης»¹²⁵, ο δε Ν. Γ. Πολίτης (ο «πατέρας» της ελληνικής Λαογραφίας) σε συνέντευξή του στην εφημερίδα *Αθήναι* του Γ. Πωπ (22 Φεβρ. 1919)¹²⁶ ανέφερε ότι το 1870 σε μια πρόχειρη στατιστική του εσημείωσε περί τους 3000 ποιητές. **Η ποίηση για τα άτομα του 19ου αι. αποτελούσε μέσο κοινωνικοποίησης, αφού μέσω αυτής ο στιχουργός εύρισκε ευκαιρία να ενωθεί με το εθνικό σώμα, να συμβάλει με τον τρόπο του στην πρόοδό του**¹²⁷. Σήμερα γράφουν για άλλους λόγους. Ένας βρίσκεται στην παρακάτω παμπάλαια σκέψη: η ποίηση θεωρείται πως ενέχει στοιχεία μυστικισμού, αναφέρεται σε κάτι ανώτερο και Υπερβατικό, κι αυτό καθιστά τον ασχολούμενο με αυτήν ιεροφάντη, μυσταγωγό, όργανο της Θείας Προνοίας, εξέχον κοινωνικό μέλος.

10.4. Ο διατροφικός πολιτισμός

«Κομίζω γλαύκας εις Αθήνας» αν αναλύσω τη σκέψη ότι ο ιδιαίτερος διατροφικός πολιτισμός ενός τόπου αποτελεί διακριτικό στοιχείο της ταυτότητάς του. Αρκούμαι σε μερικές απαραίτητες υπενθυμίσεις, που συμπληρώνουν όσα προανέφερα για τον πολιτισμό της διατροφής: εκφράζει εξουσιαστικές σχέσεις (την ισχύ, την κατανομή της δύναμης και της εξουσίας), στερεώνει τις οικονομικές ανισότητες και την κοινωνικο-πολιτική ιεράρχηση (εφόσον αποτελεί δείκτη του υλικού βίου), σημειοδοτεί τον πλούτο και την ένδεια, την επάρκεια και την ανεπάρκεια, τη λιτότητα και την πολυτέλεια, λειτουργεί ως δείκτης της ομοιότητας και της διαφοράς. Τονίζει τις κοινωνικές διαφορές, τα όρια, τους δεσμούς και τις αντιφάσεις. Η κατανάλωσή της αναπαράγει / θεσπίζει διαρκώς την οικογένεια, τις σχέσεις στο εσωτερικό των κοινοτήτων. Οι έμφυλες –ειδικότερα– ταυτότητες που σχετίζονται με τη διατροφή αναπαράγουν και μεταφέρουν τις ευρύτερες πολιτισμικές δομές μιας κοινωνίας μέσα στον οικιακό χώρο. Στην Ωκεανία το ανδρόγυνο γευματίζει χωριστά, αλλού οι γυναίκες τρώνε πάντα απουσία του ανδρός τους. Σε κοινωνίες όπου οι γυναίκες προικίζονται συνήθως συντρώνουν με τους άντρες τους. Ή, το πιο οικείο σε μας, περισσότερο το αναφέρω για αστεϊσμό, που ενισχύει την «πατροπαράδοτη» διαμάχη της πεθεράς με τη νύφη:

124. Αλέξης Πολίτης, *Ρομαντικά χρόνια. Ιδεολογίες και νοοτροπίες στην Ελλάδα του 1830-1880*, Ε.Μ.Ν.Ε. – Μνήμων, Θεωρία και Μελέτες Ιστορίας 14, Αθήνα 1998², 112 κ.ε.

125. Έλλη Σκοπετέα, *Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα. Όψεις του εθνικού προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)*, Πολύτυπο, Αθήνα 1988, 112.

126. Βλ. σχόλια και αντιδράσεις γι' αυτήν στους Γ. Αποστολάκη, *Τα δημοτικά τραγούδια. Μέρος Α': Οι συλλογές*, Αθήνα 1929, 320-322· Μ. Μερακλής, «Για την ελληνική λαογραφία», στο βιβλίο του *Θέματα Λαογραφίας*, Καστανιώτης, Αθήνα 1999, 11 κ.ε.· Π. Μουλλάς, *Ο λόγος της απουσίας. Δοκίμιο για την επιστολογραφία με σαράντα ανέκδοτα γράμματα του Φώτου Πολίτη (1908-1910)*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1992, 399-400. – κ.ά.

127. Αλέξης Πολίτης, *Ρομαντικά χρόνια...*, ό.π., 115-116.

ποια είναι η αντίδραση των *νυφών* στη σχεδόν στερεοτυπικά αναπαραγόμενη από τους άνδρες τους «μνήμη της γεύσης», όταν αναφέρονται –συγκριτικά– στον τρόπο που παρασκεύαζε η *μάννα* τους συγκεκριμένα φαγητά, ακόμη και τον καφέ; Η ανισοβαρής σύγκριση των δύο γυναικών δεν διαιωνίζει, πραγματικά και συμβολικά, ενδοφυλικές και οικογενειακές διαφορές;

Από το φ. 6 κ.ε. η Σοφία Χάλκου (του Χαλκοδημήτρη, στιχουργός και αυτή) μάς καλωσορίζει στην καινούργια στήλη «Η κουζίνα του Δανακού»¹²⁸. Κρίνω πως πρέπει να διευκρινισθεί εδώ το αυτονόητο: όλα σχεδόν τα πολιτισμικά προϊόντα, έτσι και ο **διατροφικός πολιτισμός ξεπερνά τα ασφυκτικά όρια και τα σύνορα που του επιβάλλονται από τους τοπικούς λογίους, τους μελετητές, τον λαό**. Είναι αποτέλεσμα διαπολιτισμικών ανταλλαγών και *πολιτισμικής όσμωσης* μεταξύ συνοίκων πληθυσμών, εθνοτήτων αλλά και επείσακτων, διαφορετικών διατροφικών ιδεών και συναφών συνηθειών, που ενσωματώθηκαν στην παράδοση ενός λαού. Οι διατροφικές συνήθειες αποτελούν και μέσο διαχείρισης του παρελθόντος, καθώς συχνά *κατασκευάζεται* ανύπαρκτο διατροφικό παρελθόν, για να υποστηρίξει τη σύγχρονη εθνική ή πολιτισμική ταυτότητα ενός λαού, μια «παγίδα» που αποκαλύπτει συχνά η ιστορική έρευνα. Για παράδειγμα, ο Louis Stouff στην εργασία του για τη διατροφή στην Προβηγκία κατά το 14ο αιώνα, διαπίστωσε πως η λεγόμενη παραδοσιακή προβηγκιανή κουζίνα δεν ήταν τίποτε άλλο παρά δημιουργήμα των τελευταίων χρόνων, αφού στα τέλη του Μεσαίωνα δεν διακρινόταν σε τίποτε από την υπόλοιπη μεσογειακή. Όσον αφορά λοιπόν στην τροφή, το να διεκδικείς την «αυθεντικότητα» των δικών σου διακριτών χαρακτηριστικών συνιστά μάλλον μια συνειδητή προσπάθεια να εκφραστεί ένας ιδιαίτερος πολιτισμικός λόγος και να εξαρθεί η διαφορά σου με τους άλλους.

Άλλο ζήτημα όμως οι θεωρητικές μου παραπάνω παρατηρήσεις και άλλο το γεγονός ότι **η εν λόγω στήλη δεν αποδίδει πάντοτε επακριβώς τον τίτλο της**, αφού παρουσιάζονται σε αυτήν συνταγές και από άλλα ελληνικά πολιτισμικά περιβάλλοντα (από την Κρήτη π.χ.¹²⁹, όπου η επιμελήτρια της στήλης έζησε κάποια περίοδο της ζωής της), αλλά και από εξωελλαδικά (από τη Γερμανία π.χ.)¹³⁰. Άλλο θέμα, δηλαδή, να θεωρείς ένα έδεσμα που παρουσιάζεις ως δανακιώτικο και άλλο να παρουσιάζεις κάποιο που δεν έχει καμία σχέση με τον διατροφικό πολιτισμό αυτών στους οποίους απευθύνεσαι¹³¹.

128. Στη σελ. 7. Αρχή με τα «Κουκουλομαεριά».

129. Στο φ. 11 (Ιούλ. - Σεπτ. 2011), 6.

130. Μαρίνα Μοσχοβάκη, στο φ. 5 (Ιαν. - Μάρτ. 2010), 5.

131. Η διατροφική ομογενοποίηση των ημερών μας (λόγω αυξήσεως του βιοτικού επιπέδου, των καταναλωτικών προτύπων, της αναπτύξεως του εμπορίου, των εκπομπών στα ΜΜΕ, κλπ.) μας οδηγεί από τη μνήμη της γεύσης (που εξαλείφεται οσημέραι με τον θάνατο των παλαιοτέρων) στη μνήμη της διήγησης, με όλα τα παραμορφωτικά κάτοπτρα της τελευταίας. Ευχαριστώ τον Βασ. Φραγκουλόπουλο και από τη θέση αυτήν, για την προθυμία του να μελετήσει το αρχικό μου κείμενο και να μου υποδείξει κάποια σημεία που έχρηζαν περαιτέρω συζητήσεως. Για τον

Αποδελτίωσα μια σκέψη της συντάκτριας Χάλκου: «*Με ξεκουράζει και με ηρεμεί να μαγειρεύω για τους ανθρώπους που αγαπώ, να μαγειρεύω και να υποδέχομαι φίλους στο σπίτι μου*»¹³². Η προσφορά της τροφής (σε οικεία πρόσωπα) είναι μια σημαντική ευκαιρία που δίνεται στον άνθρωπο να μοιραστεί με τους συνανθρώπους του συναισθήματα και εμπειρίες, να επιδείξει το κοινωνικό του πρόσωπο. Αυτή η αίσθηση τον ηρεμεί. Την θεωρώ ως μια ακόμη ένδειξη της παρουσίας της «γυναικείας ματιάς» στις στήλες της εφημερίδας.

10.5. Ο γλωσσικός πολιτισμός

«*Δανακιώτικη τοπολαλιά*» ονομάζεται η στήλη που υπογράφει στο φ. 3 η Μαρίνα Μοσχοβάκη και φιλοξενεί λέξεις και εκφράσεις από τον παραδοσιακό γλωσσικό πλούτο του χωριού¹³³. Δυστυχώς ούτε η ίδια, ούτε κάποιος άλλος συνέχισε –έστω και υποτυπωδώς– τη μία και μοναδική συνεισφορά της.

Όλα τα παραπάνω πρέπει να συσχετισθούν με την επαναλαμβανόμενη πολλών στις στήλες της επιθυμία να τονωθεί η πολιτισμική ταυτότητα των απανταχού Δανακιωτών ως **αντίβαρο στην επελαύνουσα παγκοσμιοποίηση** ή ακόμη και την επιβεβλημένη αθηνοκεντρική ταυτότητα. Ο υφέρπων τοπικισμός της εφημερίδας καθιστά γνωστές στην εθνική ιδεολογία τις δικές του πολιτισμικές ειδικότητες, δίνει χειροπιαστά διακριτικά στοιχεία της ταυτότητάς του, μια ουτοπική κατ' ουσίαν προσπάθεια να μπορέσουν κάποτε οι επί μέρους τοπικές ταυτότητες να τροφοδοτήσουν με μια νέα δυναμική τη σημερινή έννοια του έθνους.

Αλλά και η αναπαράσταση του παρόντος του χωριού, της καθημερινότητάς του, δεν λείπει από την εφημερίδα. Είναι όμως ισχνή, με τη μορφή μικρών ειδήσεων. Προβάλλονται τα δύο μεγάλα του προβλήματα, ένα διαχρονικό και ένα πρόσφατο: η διάνοιξη του δρόμου προς τα Λυγαρίδια και ο αγώνας για την αποτροπή του κλεισίματος του Δημοτικού Σχολείου¹³⁴ στο πλαίσιο του νόμου για συγχωνεύσεις σχολείων. Υπάρχει ειδική στήλη, από το φ. 4 κ.ε., με τοπικά νέα, ασήμαντα θα τα χαρακτήριζε ένα «τρίτο βλέμμα», πολύ σημαντικά όμως –κρίνω– για τους παραλήπτες του φύλλου. **Θεωρώ ότι το ίδιο το παρόν του χωριού (ως πολυποίκιλη δημιουργία σε κοινωνικό, πολιτικό και πνευματικό πεδίο) δεν παρέχει στους / στις συντάκτες / συντάκτριες της εφημερίδας τα στοιχεία εκείνα που θα αναδεικνυαν την τοπική του ταυτότητα.** Η απουσία του έρχεται (δυστυχώς, επιθυμώ φυσικά να λαθεύω) ως *πιστή, επακριβής απεικόνιση*

ίδιο λόγο ευχαριστώ και την υποψ. δρα Λαογραφίας Γαρυφ. Γ. Θεοδωρίδου.

132. Ο.π., σελ. 7.

133. Βλ. π.χ. φ. 3 (Ιούλ. - Σεπτ. 2009), 5.

134. Στο 18 (Απρ. - Ιούν. 2013), 1, 3 και στο 19 (Ιούλ. - Σεπτ. 2013), 1.

της πραγματικής κατάστασης του χωριού.

Τη θεματολογία του φύλλου συμπληρώνουν άλλα *διάφορα θέματα*, ενημερωτικού χαρακτήρα, που σπανίως συναντώ σε ναξιακά έντυπα: Παιδαγωγικής («Υπάρχει τελικά ο άγιος Βασίλης;»¹³⁵), περί αρχαίου δράματος¹³⁶, για τα ανθρώπινα δικαιώματα με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹³⁷, για το χριστουγεννιάτικο δένδρο¹³⁸, ένα χρονογράφημα¹³⁹, για την κακοποίηση των παιδιών¹⁴⁰, προβάλλονται καλοκαιρινές εκδηλώσεις που έχουν επίκεντρο το παιδί¹⁴¹, ο π. Πέτρος Αμοργιανός παρουσιάζει και ερμηνεύει θέματα θρησκευτικής ζωής και συμπεριφοράς¹⁴², προτείνονται βιβλία προς ανάπτυξη της φιλανθρωπίας, κλπ. Σε κάποια από τα παραπάνω η «γυναικεία ματιά» είναι πασιφανής.

11. Γενικά χαρακτηριστικά της εφημερίδας, ως συμπερασματικές σκέψεις

α. Χαρακτηριστικό στοιχείο της ταυτότητάς της θεωρώ την ξεχωριστή επιλογή της εφημερίδας να εκφράσει –παράλληλα με το *τοπικό*– και το *υπερτοπικό*, ό,τι έχω ονομάσει αλλού¹⁴³ *Ναξιωτισμό*. Χρησιμοποιώ την έννοια ως *ιδεολογία που αναγορεύει την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της Νάξου σε πρώτιστο μέλημα των συντελεστών ενός φύλλου*¹⁴⁴. Είναι ένα ξεχωριστό –όπως προείπα– ειδοποιόν χαρακτηριστικό, αν όχι αποκλειστικά ιδιαίτερο, αφού παρατηρείται και σε άλλες ναξιακές τοπικές εφημερίδες: η *υπέρβαση του τοπικού*, αυτού που απέδειξα παραπάνω ότι υπηρετεί το συγκεκριμένο φύλλο με ξεχωριστό τρόπο. Τα ναξιομαγειρέματα¹⁴⁵, κουζίνομαγειρέματα¹⁴⁶, ενημερωτικά στοιχεία (για ναξιακά αγροτικά προϊόντα¹⁴⁷), «Το σμυρίγλι και η πορεία του μέσα στο χρόνο»¹⁴⁸, ένα μικρό αφιέρωμα στον Σταματογιάννη με αφορμή την εκδημία του γνωστού βιολάτορα, λαϊκή ποίηση αφιερωμένη σ' αυτόν¹⁴⁹, θέματα ναξιακής μυθολογίας¹⁵⁰, ζητήματα πολιτισμού (Ιστορι-

135. Χάιδω Δρυμαλίτου, φ. 4 (Οκτ. - Δεκ. 2009), 6. Βλ. και φ. 5 (Ιαν. - Μάρτ. 2010), 6.

136. Αλέξ. Παπαδόπουλος, «Εκπαιδευτικό δράμα στο σχολείο μας», στο φ. 8 (Οκτ. - Δεκ. 2010), 5.

137. Χάιδω Δρυμαλίτου, φ. 8 (Οκτ. - Δεκ. 2010), 6.

138. Χ. Χάκα, φ. 12 (Οκτ. - Δεκ. 2011), 8.

139. Από το φ. 17 (Ιαν. - Μάρτ. 2013), 2.

140. Αλεξάνδρα Βάσιλα, φ. 17 (Ιαν. - Μάρτ. 2013), 6.

141. Στο φ. 5 (Ιαν. - Μάρτ. 2010), 3.

142. Βλ. π.χ. φ. 3 (Ιούλ. - Σεπτ. 2009), 6.

143. Μ. Γ. Σέργης, *Εφημερίδες και λαογραφία...*, ό.π., 361 κ.ε.

144. Πρβλ. Μ. Γ. Σέργης, *Εφημερίδες και Λαογραφία...*, ό.π., 361 κ.ε.

145. Καίτη Δρυμαλίτου-Χατζηλία, φ. 3 (Ιούλ. - Σεπτ. 2009), 1, 2· Κ. Χάκα, στο φ. 7 (Ιούλ. - Σεπτ. 2010), 3.

146. Αντ. Βιτζηλαίος, στο φ. 15 (Ιούλ. - Σεπτ. 2012), 2.

147. Ειρήνη Δρυμαλίτου, φ. 1 (Ιαν. - Μάρτ. 2009), 4.

148. Στο φ. 4 (Οκτ. - Δεκ. 2009), 7-8.

149. Του Λ. Τσάφου, στο φ. 9 (Ιαν. - Μάρτ. 2011), 8.

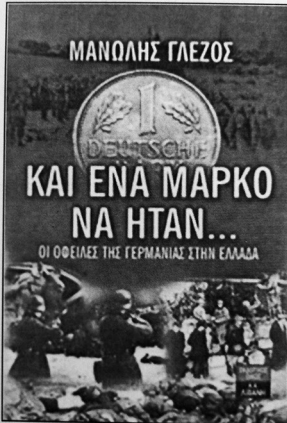
150. Βλ. π.χ., Χ. Χάκα, φ. 5 (Ιαν. - Μάρτ. 2010), 5 και φ. 6 (Απρ. - Ιούν. 2010), 5.

...στη Γερμανία (ΑΧΩΡΑΤΗΣ)

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ ΜΑΝΩΛΗ ΓΛΕΖΟΥ «ΚΑΙ ΕΝΑ ΜΑΡΚΟ ΝΑ ΗΤΑΝ»

Εκδήλωση παρουσίασης του βιβλίου του Μανώλη Γλέζου με τίτλο «Και ένα Μάρκο να ήταν...» (Εκδόσεις Λιβάνη) πραγματοποιήθηκε στις 17/12 το απόγευμα στο Αμφιθέατρο του Πολεμικού Μουσείου. Ο αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης συνεχίζει μέσα από το βιβλίο του τον πολυετή αγώνα του για την αποπληρωμή των οφειλομένων της Γερμανίας (από την περίοδο της γερμανικής κατοχής) προς το ελληνικό κράτος και διαθέτει τα κέρδη από τις πωλήσεις στις αντιστασιακές οργανώσεις της χώρας. Την εκδήλωση παρουσίασε ο δημοσιογράφος Γιώργος Παπαδόκης, ενώ κατά σειρά μίλησαν οι Ν. Κακλαμάνης, Σ. Σακοράφα, Κ. Σκανδαλίδης, Ν. Μαρίας Ν. Τσούκαλης και φυσικά ο Μανώλης Γλέζος.

«Το βιβλίο αυτό θα έπρεπε να έχει εκδοθεί με μέριμνα της πολιτείας χρόνια πριν. Η νέα γενιά δεν αντέχει άλλη μία παραγραφή της ιστορίας», είπε ο Ν. Κακλαμάνης στην ομιλία του, ενώ δεν δίστασε να κάνει λόγο για «ηθική χρεωκο-

πία της Γερμανίας», σε αντιδιαστολή με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η οικονομία της Ελλάδας.

Σακοράφα, ενώ ο Κ. Σκανδαλίδης αναγνώρισε στον Μανώλη Γλέζο ότι καταφέρνει στο βιβλίο του να κρατά «αμερόληπτες αποστάσεις από τις σημερινές διμερείς σχέσεις Ελλάδας - Γερμανίας». Ο Ν. Μαρίας ζητά στην ομιλία του την δημιουργία διακομματικής επιτροπής διεκδίκησης αποζημιώσεων (ιδέα όπως παραδόχθηκε του βουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ Σπ. Κουρουμπλή).

Ο Μ. Γλέζος παίρνοντας τον λόγο στο τέλος ευχαρίστησε όσους βοήθουν την προσπάθεια των διεκδικήσεων, ενώ θέλησε να ξεκαθαρίσει ότι θα έπρεπε να αναφερόμαστε σε «οφειλές της Γερμανίας στο δημόσιο και το λαό» και όχι σε «πολεμικές αποζημιώσεις», και κατέληξε λέγοντας «Γιατί η δικαίωση των αγώνων μου είναι να αποκατασταθεί η αδικία». Στην εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε από τον εκδοτικό οίκο Λιβάνη, παραβρέθηκε και ο πρώην πρόεδρος της χώρας μας Κων. Κανελλόπουλος.

Για «έναν άνθρωπο που αποτελεί τη ζώσα μνήμη και την αντίσταση σε χρόνο ενεστώτα» μίλησε η Σ.

Αναστασία Παγωνίδου - Δρυμαλίου

κό Αρχείο Νάξου)¹⁵¹, πάμπολλες αναφορές στον άνθρωπο-σύμβολο της ναξιακής (και όχι μόνον) ιστορίας Μανώλη Γλέζο¹⁵² (εικ. 3), στον Νικηφόρο Μανδηλαρά¹⁵³, στον Ιάκ. Καμπανέλλη¹⁵⁴, παρουσιάσεις πολιτιστικών εκδηλώσεων άλλων χωριών του νησιού και βιβλίων ναξιακού ενδιαφέροντος¹⁵⁵, σύγχρονες ναξιακές προσωπικότητες από τον χώρο της τέχνης και της δημιουργίας (π.χ., Γ. Πολυκράτης, ο ζωγράφος)¹⁵⁶, έθιμα άλλων χωριών¹⁵⁷, εκπαιδευτικές εκδρομές στη Νάξο για γνωριμία με τον ναξιακό πολιτισμό, πάμπολλες εκδηλώσεις της Ο.ΝΑ.Σ.¹⁵⁸, της Ε.ΚΥ.Τ. (συνέδρια, εκδρομές), της Περιφέρειας¹⁵⁹, η στήλη «Περί ανέμων και υδάτων»¹⁶⁰, όλα τα παραπάνω αποτελούν τις αποδείξεις του ισχυρισμού μου. **Επισημαίνω ότι πολλά από αυτά τα δημοσιεύματα φέρουν την υπογραφή γυναικών.**

151.Κ. Χάκα, φ. 5 (Ιαν.- Μάρτ. 2010), 8.

152.Βλ. π.χ. στο φ. 6 (Απρ. - Ιούν. 2010), 7.

153.Στο φ. 12 (Οκτ. - Δεκ. 2011), 5.

154.Φ. 17 (Ιαν. - Μάρτ. 2013), 1, 5.

155.Βλ. π.χ. στο φ. 7 (Ιούλ. - Σεπτ. 2010), 3.

156.Αναστ. Παγωνίδου-Δρυμαλίου, φ. 12 (Οκτ. - Δεκ. 2011), 6.

157.Κ. Χάκα, φ. 13 (Ιαν. - Μάρτ. 2012), 6.

158.Βλ. π.χ. Κ. Χάκα, φ. 2 (Απρ. - Ιούν. 2009), 5.

159.Βλ. π.χ. στο 12 (Οκτ. - Δεκ. 2011), 4 ή στο 13 (Ιαν. - Μάρτ. 2012), 6.

160.Της 8^{ης} σελίδας που επιμελείται η Κ. Χάκα. Φιλοξενεί ειδήσεις γενικότερου ενδιαφέροντος.

Εντοπίζω ακόμη και **υπερβάσεις του Ναζιωτισμού**, «πέραςμα» στο *εθνικό* και το *υπερ-εθνικό*. Έθιμα από άλλες περιοχές του ελληνισμού, από την Πόλη ειδικότερα (το Μπακλάχοράνι, καρναβάλι)¹⁶¹, για τους Ρωμιούς αρχιτέκτονες της (με αφορμή την έκθεση που συντόνισε η Μαρίνα Δρυμαλίτου¹⁶²), πολιτιστικές ειδήσεις από άλλα νησιά που σχετίζονται με πολιτισμικά οικεία θέματα (π.χ. μουσική συνάντηση Λαϊκών Πνευστών που έγινε στη Σαντορίνη, όπου η *τσαμπούνα* και το *σουράβλι* είχαν την τιμητική τους)¹⁶³ αποτελούν τεκμήρια αυτής της «υπερβάσης». Βεβαίως, κρίνω ότι και αυτό το χαρακτηριστικό οφείλεται στην (όποια) έμφυλη διάσταση του εντύπου, αφού επιμελήτρια των δύο από τα παραπάνω άρθρα είναι η Μαρίνα Στ. Δρυμαλίτου, η οποία δραστηριοποιείται επαγγελματικά στην Πόλη.

β. Απουσιάζει η κομματική προπαγάνδα, είναι ακομμάτιστη. Σε πάμπολλα παραδείγματα από τον ναξιακό «συλλογικό» Τύπο είναι εμφανής η *κατά καιρούς και συγκυρίαν* υποστήριξη προσώπων που σχετίζονται με την τοπική και την πολιτική εξουσία, και τα οποία προβάλλονται είτε επειδή θεωρούνται ικανά να πραγματώσουν το εκάστοτε όραμα του «προπαγανδιστικού» εντύπου είτε τις προσωπικές φιλοδοξίες των προσώπων. Η εφημερίδα κυκλοφορείται σε μια περίοδο που δεν ευνοεί κομματικές αντιπαλότητες. Θεωρώ πως αυτή η *στάσις* είναι συνειδητή επιλογή του εκδότη-Συλλόγου και πρέπει να εννοηθεί όχι μόνον ως μια «έμφυλου χαρακτήρα» επιλογή, αλλά και ως αδήριτη ανάγκη μιας ιστορικής συγκυρίας, η οποία κρίνω πως θα απαγόρευε ρητά (σε κάθε νουνεχή Νεοέλληνα) να επαναφέρει στις στήλες της εφημερίδας που διευθύνει τον **ολετήριο κομματισμό της Μεταπολίτευσης**. Τονίζω ιδιαίτερος την απουσία δημοσιευμάτων που θα όξυναν τις κομματικές αντιπαραθέσεις μετά το κρίσιμο 2009, λόγω της «πολιτικής υπερτροφίας»¹⁶⁴ που δημιουργείται –σε όλες τις εποχές– κατά την περίοδο των εκλογών.

γ. Είναι *απολίτικη*. Ο όρος *πολιτική* μπορεί να νοηθεί ο συνολικός τρόπος με τον οποίο οργανώνεται μια κοινωνία, η δραστηριότητα του κράτους, ο αγώνας για την εξουσία. Δεν χρησιμοποιώ εδώ τον όρο *απολίτικη* με την έννοια της απουσίας πολιτικής, όπως τουλάχιστον την όρισε ο Αριστοτέλης. Κάθε άλλο, προειπώθηκε πολλές φορές ότι σκοπός της εφημερίδας είναι η *πολιτική*, που σκοπεύει με τη σειρά της στην *πραγμάτωση του κοινού συμφέροντος της πόλης/χωριού*, των πολιτών της, με τη σύνθεση του ατομικού-συλλογικού συμφέροντος,

161. Βλ. στο φ. 9 (Ιαν. - Μάρτ. 2011), 1, 7. Βλ. και φ. 21 (Ιαν. - Μάρτ. 2014), 1, 5.

162. Στο φ. 10 (Απρ. - Ιούν. 2011), 8.

163. Στο φ. 10 (Ιούλ. - Σεπτ. 2011), 1, 3.

164. Ηλίας Νικολακόπουλος, «Πρόλογος», στο Νάση Μπάλτα, «*Η καρδιοβόρος αγωνία της κάλπης*». Τύπος και βουλευτικές εκλογές την εποχή του Χαριλάου Τρικούπη, 1881-1895, Βιβλιόγραμμα, Αθήνα 2001, 17.

καθοδηγούμενη από τον νου, τις ηθικές αξίες της κοινωνίας, από την αριστοτελική *σωφροσύνη* εν τέλει. **Ελλείπει από την εφημερίδα ένας όρος του πολιτικού, η κριτική διάθεση έναντι της εξουσίας**, ο κριτικός καταλογισμός ευθυνών για τις όποιες υστερήσεις ή καθυστερήσεις που στάθηκαν εμπόδια στο όραμα του Συλλόγου ή οδήγησαν το χωριό στην παρούσα του κατάσταση. Βεβαίως, πρέπει να θεωρήσουμε δεδομένο ότι η **εξουσία** δεν έχει φύλο, **έχει πολιτικό περιεχόμενο**. Άρα, ο τρόπος που αυτή εξασκείται *δεν εξαρτάται από το ποιο φύλο την κατέχει, αλλά από την ιδεολογία του εξουσιαστή*. Μας το απέδειξαν εσχάτως πολλές *κυρίες και κύριοι* πρωθυπουργοί. Η υποτιθέμενη συντηρητικότητα των γυναικών είναι εγγενές –καθορισμένο βιολογικά– στοιχείο του ατόμου ή επίκτητο; (Η διαμόρφωση της πολιτικής συμπεριφοράς της γυναίκας στην Ελλάδα **εικάζεται** διαφορετική, χωρίς όμως στοιχεία που θα αποδείκνυαν αυτήν τη διαφορά). Η «γυναικεία ματιά» των πραγμάτων έχει χαρακτήρα αντισυγκρουσιακό; Κρίνω πάντως πως ο υπεύθυνος, μαχητικός ή και οξύς ενίοτε τόνος που παρατηρείται (σε άλλα φύλλα) κατά την ανάλυση των αιτίων μιας καταστάσεως *δεν σημαίνει πάντοτε κομματικοποίηση ή διάθεση επιδείξεως ενός «ξύλινου» κομματικού λόγου*. Η **λελογισμένη κριτική** απέναντι στην εκάστοτε εξουσία και την κρατική γραφειοκρατία θεωρώ πως *επιβάλλεται*. Η αποφυγή του **εκτίθεσθαι** (με ποικίλες προφάσεις ή πραγματικές αιτίες) δεν συνάδει με την ουσία της πραγματικής δημοσιογραφίας. Η εφημερίδα εξ ορισμού είναι αντιεξουσιαστικός μηχανισμός και ενίοτε εξουσιαστικός. Το γεγονός (π.χ.) ότι ο δρόμος Δανακός-Λυαρίδια¹⁶⁵ παραμένει επί δεκαετίες ανολοκλήρωτο έργο και προβάλλεται διαρκώς το αίτημα της ολοκλήρωσής του έχει κάπου την *πολιτική* ερμηνεία του. Το ίδιο ισχύει στην περίπτωση του δρόμου που οδηγεί στο μοναστήρι του Φωτοδότη: κάποιοι πολιτικοί (της τοπικής ή της εθνικής σκηνής) έχουν ευθύνες, ολιγότερες ή περισσότερες, που πρέπει να αναδειχθούν και να καταλογισθούν με υπευθυνότητα· ουδείς γνώστης των δανακιώτικων πραγμάτων αρνείται την ύπαρξη **μικροσυμφερόντων** κάποιων ιδιωτών (συντοπιτών και μάλιστα γειτονικών χωριών!), τα οποία αντιστρατεύονται την ανάπτυξη του μικρού χωριού. **Ίσως –τελικά– ο σημερινός Δανακός των πολλαπλών προβλημάτων να είναι θύμα ΚΑΙ του «γεωγραφικού ντετερμινισμού»**¹⁶⁶: εγκλωβισμένος χωρικά, ασφυκτιά ανάμεσα στα άλλα χωριά και στα ιδιωτικά συμφέροντα που εγείρουν μεμονωμένα κάποιοι κάτοικοί τους. Η απόφαση του καθηγητή D. Landes είναι καθ' όλα αληθής: «η γεωγραφία εκ φύσεως είναι ύποπτη. Μας διδάσκει μια αλήθεια δυσάρεστη, ότι η φύση, όπως ακριβώς και η ζωή, είναι άδικη, (διότι) δεν μοιράζει τις χάρες της

165. Βλ. π.χ. Κ. Χάκα, φ. 2 (Απρ. - Ιούν. 2009), 3.

166. Βλ. ενδεικτικά Β. Νιτσιάκος, *Χτίζοντας το χώρο και τον χρόνο*, ό.π.

ισόρροπα, και οι ανισότητες που προκύπτουν επανορθώνονται δύσκολα»¹⁶⁷.

δ. Αποφεύγει συστηματικά να δίνει εναύσματα για ενδοναξιακές προστριβές, κυρίως με άλλες τοπικές εφημερίδες, και –ως παρεπόμενο– να δίδει αφορμές για διενέξεις με τους γείτονες (λόγοι πάντοτε υπάρχουν, και ιστορικοί), φαινόμενο σύνηθες από την επαύριο της εθνικής αποκατάστασης του 1830 μέχρι σήμερα, στο πλαίσιο της «οριζόντιας σύγκρουσης» μεταξύ γειτονικών κοινοτήτων (οι *διακοινοτικές συγκρούσεις* του Bialor¹⁶⁸). Οι ιστορικοί λόγοι της όποιας παλαιάς αντιπαράθεσης με το Φιλώτι έχουν πλέον εκλείψει, αφού τα βασανιστικά προβλήματα υδροδότησης των γύρω από τον Δανακό χωριών έχουν επιλυθεί. Οι «αθηναϊκοί» σύλλογοι είναι *κατά κανόνα* αρωγοί των κοινών προσπαθειών που καταβάλλονται προς επίλυση των προβλημάτων της Ορεινής Νάξου, αφού αυτά είναι *κοινά και δυσεπίλυτα* (κτηνοτροφία, σμυριδικό, έξοδος των νέων τους προς τα αστικά κέντρα, γήρανση του πληθυσμού τους, κλπ.).

167.D. Landes, *The wealth and poverty of nations: Why are some so rich and others so poor*, W. Norton & Company 1999.

168.P. Bialor, «Tensions leading to conflict and the resolution and avoidance of conflict in a greek farming community», στο J. - G. Peristiany (ed.), *Contributions to mediterranean sociology*, Haia, Mouton & Co, Paris 1968, 108. Βλ. και Μ. Γ. Σέργης, *Ακλήρηματα ...*, ό.π.